

BULLETINE 1-09

UTGITT AV SENTER FOR TVERRFAGLIG KJØNNSFORSKNING
UNIVERSITETET I OSLO

UNIVERSITETET
I OSLO

Senter for **tverrfaglig**
kjønnforskning

Et fritt senter med eget hus på campus

Senteret fikk to store og viktige ønsker oppfylt i 2008: Det ene var at den 14. oktober besluttet universitetsstyret å videreføre STK som en selvstendig enhet direkte under universitetsstyret. Det andre var at Senteret i desember – etter 15 års intenst arbeid på saken – omsider flyttet nærmere campus, eller til det som er i ferd med å bli et utvidet campus. Vårt nye tilholdssted, NEMKO-bygget i Gaustadalleen 30D, ligger midt mellom HF bygget, Informatikkbygget, Psykologisk institutt og Domus Medica. Med andre ord en passende plassering for et tverrfaglig senter. Vi har flyttet inn i fine oppussede lokaler, vi har fått litt mer plass og et møterom med fjordutsikt. Sammen med NIKK disponerer vi nesten tre av husets fire etasjer. Vi har fått en ny samboer, en avdeling fra USIT. Men målet på sikt er selvsagt å overta hele huset – for her vil vi gjerne bli! Vi ønsker alle kjønnsforskere og andre interesserte velkommen på besøk i vårt nye hus!

Det store spørsmålet i evalueringen var om STK skulle fakultets-tilpasses – et spørsmål som har blitt reist med jevne mellomrom fra UiOs ledelse. STK ønsket å bevare sin frie stilling i universitetsstrukturen, og fikk støtte fra evalueringspanelet og nesten alle fakulteter og øvrige høringsinstanser. Universitetsledelsen hadde kanskje helst sett et fakultetstilpasset STK – frittstående enheter kan oppfattes som rusk på organisasjonskartet – men de skal ha honnør for at de faktisk lyttet til de faglige argumentene.

Senteret bli stilt overfor et valg: Enten kunne STK komme inn i "linjen" på UiO ved å bli del av et fakultet, og dermed få bedre tilgang på informasjon og bli en (meget liten) del av de vertikale beslutningsprosesser i organisasjonen. Eller så kunne STK falle utenfor linjen, inklusive å bli fratatt den representasjon som STK sammen med SUM har hatt i studie- og forskningskomiteen. Til gjengjeld skulle Senteret få en fast kontaktperson i rektoratet som STKs talsperson i ulike ledermøter og sentrale komiteer.

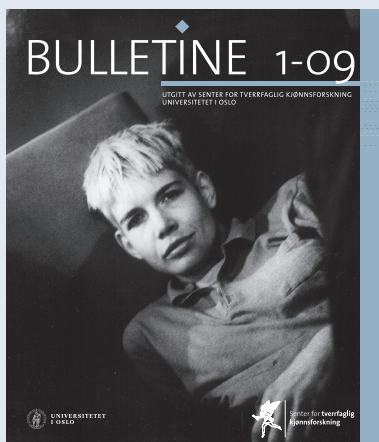
Valget var ikke vanskelig: Som frittstående senter har vi langt større synlighet både over for fagmiljøene på UiO og i omverdenen, og vi bevarer en tydeligere legitimitet når det gjelder våre tverrfaglige og tverrfakultære oppgaver. Dessuten kunne en fakultetstilpassing ha betydd økt byråkratisering som hadde redusert vårt handlingsrom. Når STK er blant de enheter som i høyest grad lever opp til UiOs faglige ambisjoner, skyldes det ikke bare en motivert og dyktig stab, men også at enheten er liten og oversiktlig og at det er kort vei fra idé til handling. Kreativitet, ideer og protester blir ikke forsinket av byråkratiske linjer og prosedyrer. Vi har ikke et mellomledernivå over oss som kan prioritere oss ned eller spare oss bort.

Men plassering utenfor "linjen" rommer også en viss fare for gradvis marginalisering, fordi UiO i løpet av de siste par årene har strammet linjeledelsen betraktelig. Flere og flere av beslutningene tas reelt i ledermøter på fakultets- og institusjonsnivå, og ikke i demokratisk valgte organer. Det vil kreve mye av STK selv å følge med på hva som skjer, og det vil bli avgjørende hvordan vår kontaktperson i universitetsledelsen til en hver tid følger opp sitt ansvar for Senterets ve og vel. Men ved å stå utenfor levendegjør vi også en annen styringstenking og verdier som kanskje svekkes i et stadig mer hierarkisk system hvor makten samles på færre hender. Det er i dag mange som spør seg hva prisen er for toppstyrte hierarkiske systemer hvor alt skal kunne forutsies i detaljerte femårsplaner og måles kvantitativt i etterkant, av hensyn til innsyn og kontroll. I deler av næringslivet er man begynt å innse at toppstyring koster både i kreativitet, arbeidsglede og effektivitet - selvstyrende grupper ser ut til å være en bedre løsning når nye ideer skal frem. Kanskje samme utvikling vil komme også i offentlig sektor i løpet av noen år? I mellomtiden kan STK fungere som fremtidslaboratorium for UiO.

Den første testen på spenningen mellom styringsprosesser og faglig kreativitet hos medarbeiderne kommer når Prosjekt faglige prioriteringer, som UiO nå har jobbet med i flere år, skal sjøsettes i 2009. På mange fakulteter har arbeidet nok betydd en tiltrengt gjennomgang av egen forskningsportefølje og fagstruktur – ikke ulik den som fant sted på undervisningssiden i forbindelse med kvalitetsreformen frem til 2003. Men når den nye ideen skal utvikles er det ikke nok med styrte prosesser, da må også kreativitet og innsatsvilje vekkes til live hos de som faktisk skal utføre jobben. De fleste av de vedtatte tverrfaglige satsingsområder har en klar hovedforankring på ett fakultet. I kombinasjon med den fakultets-tilknyttede linjestyringen kan dette bli en utfordring for utviklingen av den tverrfaglige og tverrfakultære aktivitet som er det overordnede målet med hele manøveren.

STK selv har blinket ut fire tverrfaglige temaer det skal jobbes med her hos oss: Kjønn, minoriteter og medborgerskap; Kjønn og hverdagslivets modernisering; Kjønn og kanonkritikk og Likestillingsforskning. De første tre områdene er godt i gang gjennom større prosjektbevilgninger. Det siste håper vi å få midler til i 2009. Gjennom disse områder skal vi både samarbeide med andre kjønnsforskere på UiO, og delta bredere med kjønnsperspektiver i noen av de nye tverrfaglige satsninger. Vi ser frem til samarbeidet!

Harriet Bjerrum Nielsen, Senterleder

BULLETTINE 1 - 09, 22. årgang
ISSN 1503-5247

UTGITT AV:
Senter for tværfaglig kjønnsforskning
Universitetet i Oslo

ANSVARLIG REDAKTØR:
Harriet Bjerrum Nielsen

REDAKTØR:
Nina Heilmann

FORM:
Alien Design

ABONNEMENT (gratis):
Tlf: 228 58930
Faks: 228 58950
E-post: n.m.heilmann@stk.uio.no
Nettside: <http://www.stk.uio.no>

REDAKSJONEN AVSLUTTET:
23. januar 2009
Neste utgave: August 2009

REPRO, SATS OG TRYKK:
07 Gruppen AS, Oslo

OPPLAG: 1800

FORSIDE:
Hvordan tolkes feminitet? er et av
spørsmålene i artikkelen på side 32.
Foto: Morten Andersen/Samfoto

INNHOOLD

LEDER

Et fritt senter med eget hus på campus 2

FORSKNING

Kanon-formasjon og re-formasjon 4

Kvinneorganisasjoner i Norge gjennom fire tiår - skjæringspunktet
kjønn og etnisitet 6

Feminister: Slemme, eller bare sære? 8

Moving between times and within places: Some initial ruminations
on coming to Oslo 10

Skilte fedre - omsorg, mestring og livskvalitet 12

Fra "syngedame" til produsent - populærmusikkproduksjon i endring 14

En kjønnsreise? 16

Det "homoseksuelle" smertespråket 18

SEMINARPROGRAMMET

19-22

STUDENTENES SIDE

Biologi - grunnlaget for å forstå kjønn 23

Women's Studies og ekorn 25

PROGRAMLEDERENS HJØRNE

10 år med undervisning ved STK 26

ARRANGEMENTER

Hvorfor ja til mannlig omsorgsplikt og nei til kvinnelig verneplikt? 27

Menn til å le av - eller til å le med? 28

Kjønnsforskning NÅ! eller NÅ? 30

Om å bli rett type jente - ekte eller tilgjort, strebersk eller støyende 32

Når filosofene læser Luce Irigaray 34

Eget hus med plass til alle 35

Fag og politikk - STK som høringsinstans 36

ENQUETE

Kjønnsforskning ved Teologisk fakultet 38

DIVERSE

Prisvinner med nytt begrep i mannsforskningen 39

Nye ansikter på STK 31

Kanon-formasjon og re-formasjon

Som det ble informert om i forrige Bulletine, har prosjektet ”Kjønn, kanonisitet, kritikk: Feminisme som hermeneutikk og kanon-transformasjon” fått støtte fra Forskningsrådets nye kjønnsforskningsprogram. Informasjon om prosjektets mål, delmål og perspektiver ligger på senterets nettsider og skal ikke gjentas her. Her vil det i stedet gis litt mer konkrete eksempler på hva slags problemstillinger vi jobber med i denne tidligste fasen av prosjektet.

Av JORUNN ØKLAND, professor, STK
jorunn.okland@stk.uio.no

En kanon er en standardtekst som en gruppe holder for å være særlig verdifull eller normerende. Det betyr at senere tekst i en tradisjon må stille seg i forlengelsen av den, legge den til grunn eller i det minste diskutere med den. Når den gruppen som til enhver tid kontrollerer kanonproduksjonsmidlene først har samlet seg om en tekst, stilles skrivemateriale, disseminasjonsressurser og opplæring til rådighet slik at teksten i neste runde opprettholder seg selv som kanon. En tekst som distribueres vidt og bredt vil naturlig nok bli en felles referanseramme for mange, og dermed et godt utgangspunkt for samtale, diskusjon og videre meningsproduksjon. Det er derfor nær sammenheng mellom skriftkultur, kanondannelse – og kjønnsnormene i den gruppen som leder an i kanoniseringen av en tekst. Enten vi studerer kanon og kanonisitet i monoteistiske religioner, i den vestlige filosofiske eller den medisinske tradisjon, så er det stort sett tekster med en eller annen form for patriarkalsk kjønnsyn som har blitt reproduisert som kanoniske, selv om graden og måten tekstene åpner for andre stemmer på, varierer veldig.

Å finne metodiske grep

Metode- og tilnærmingsspørsmål har stått i kanonprosjektets fokus i høst. Ikke bare har det vært nødvendig å avklare slike spørsmål og problemstillinger i startfasen, men prosjektet har også som delmål å arbeide seg fram til et oppdatert og tilpasset metodisk grep for kjønnskritisk fortolkning av historiske kanoniseringsprosesser og av ulike typer kanoniske/kanoniserte tekster.

I august hadde vi et oppstartseminar som tok for seg tre teoretiske og metodiske tilnærminger til kanon og historie: ”Å tilegne seg historien: Hermeneutikk, genealogi, kulturelt minne.” Filosof Kristin Gjesdal (Temple University) tok for seg hermeneutikken, filosof Ingeborg Owesen (STK/IFIKK) tok for seg genealogien, og teolog Terje Stordalen (TF, UiO) tok for seg teorier omkring kulturelt minne. De presenterte altså tre ulike måter å tilegne seg historiske kanon på som alle har til felles at de tar eksplisitt utgangspunkt i nåtiden, dens spørsmål,

begreper, identiteter og kollektiver. Fortiden slik den definerer nåtiden og approprieres i nåtiden er det vi sloss om. Ut over det er genealogi lettere identifiserbar som *metode*, og den har i ulike varianter allerede blitt hyppig brukt av forskere som har arbeidet historisk med seksualitet og kjønn (f.eks. Foucault, Halperin, og Irigaray). Hermeneutikk *kan* betegne en metode: feministiske bibelforskere sier gjerne at de anvender feministisk hermeneutikk når de snakker om sin metode for å lese bibeltekster feministisk, enten for å utlegge deres iboende patriarkalske verdier i klartekst, eller for å utlegge betydningen av Bibelens sterke kvinneskikkelser i klartekst. Men som Gjesdal særlig poengterte omhandler filosofisk hermeneutikk mye mer enn metoder for å komme fram til en mening *i* teksten. Den inkluderer eksempelvis også en historisk prosessuell selvforståelse, slik at når prosjektets undertittel på engelsk er ”hermeneutics of feminism” er det denne betydningen av hermeneutikk som står i fokus. Vi mener at feminismen sårt trenger en bedre, historisert selvforståelse for å kunne mestre nye situasjoner og utfordringer.

Teorier omkring kulturelt minne nedfeller seg *ikke* i en spesiell metode. Men som Stordalen poengterte, har slike teorier sitt eget genealogibegrep. Teorier om kulturelt minne flytter lyskasterne fra den kanoniserte teksten og over på de sosiokulturelle gruppene som husker teksten og gir den verdi som kanonisk. Det er også disse gruppene som definerer dens mening til enhver tid. Dette siste poenget blir tydeligere når man studerer de religiøse kanon, som også er de eldste: I et synkront perspektiv er Bibelen bare én blant mange kanon i vår kultur, men historisk sett har den vært paradigmatiske for begreper om kanonisitet overhodet, og drivende for utvikling av skriftkultur. Dette poenget ble særlig godt illustrert for oss på Cathinka Hambros seminar i desember om hvordan bibelske kvinneskikkelser ble brukt som modeller for kvinnelige karakterer i tidlig irsk litteratur.

Dekonstruksjon og kjetteri

Prosjektet har nok bruk for alle disse tre perspektivene, og flere til. For å utnytte hermeneutikkens utvilsomt svært nyttige perspektiver, men forhindre at den ender opp i maktblind

(kjønns-)konservatisme, slik feminister har kritisert Gadamer for, kan for eksempel dekonstruksjon vise seg å være nyttig for balansens skyld. Faktisk har Susan Handelman i artikkelen ”*Jacques Derrida and the Heretic Hermeneutic*”, foreslått at Derrida har blitt for ensidig forstått som dekonstruksjonist i forlengelsen av en Nietzsche-Heidegger-linje. En vel så viktig linje går fra Paulus, via Freud og Harold Bloom til Derrida, og Handelman kaller den ”Rabbinic Scriptural ’heretic hermeneutics’.” Denne hermeneutikkens representanter har gjerne blitt beskyldt for å være heretiske (kjetterske) i sin måte å tilegne seg teksten på, men like fullt bygger de på premisser innbakt i den rabbiniske tradisjonen selv, (som ”contains within itself the possibility for its own interpretive reversals”). En slik heretisk hermeneutikk kan vise seg nyttig for et kjønnskritisk prosjekt. Den er ypperlig til å gjenoppdage spenningene og de andre stemmene implisitt tilstede i den kanoniserte teksten, stemmene som ble gjemt og glemt da det var akkurat denne teksten som endte med å bli kanonisert. Med en forsterket sensitivitet overfor den kanoniske tekstens flerstemmighet, skapes endelig muligheter for helt nye fortolkninger av kanon, innenfor nye, kjønnskritiske forståelsesrammer. Dekonstruksjon ble ikke diskutert på oppstartseminaret, men vil bli et sentralt tema på prosjektets mer offisielle kick-off-konferanse 25. mai.

Kvinner stemmer

Men prosjektet nøyer seg ikke bare med å avdekke alternative kjønn, syn på kjønn og seksualitet som enkeltstemmer i det korpartitur en tekstkanon er. Prosjektet går også utenfor teksten, til historien, for å peke konkret på hvem disse alternative stemmene tilhørte. Hvilke skriveføre kvinner diskuterte Descartes med, og hvordan kan deres innflytelse spores intertekstuell i hans tekst. Mens hans tekst har blitt stående som kanonisk, har ikke deres tekster blitt republisert inntil nylig. Prosjektet går videre utenfor teksten, til historien, også for å peke på konkrete kvinner og menn som har hentet fram kjønnsalternative utsagn i kanon for å målbære og legitimere syn på kjønn som ble oppfattet som kontroversielle og subversive i deres samtid.

De andre av høstens seminarer har omfattet materialsiden av prosjektet. Flere av prosjektdeltakerne har en spesiell interesse i opplysningstiden. I ett av seminarene tok derfor Kari Børresen og Ingeborg Owesen for seg Ludvig Holberg, som var blant de første i Norge til å målbære opplysningstidens ideer om kvinners likeverd. Den europeiske, litterære ”*Querelle des femmes*”-diskursen pågikk fra det 14. til det 17. århundre, og dreide seg om hvorvidt kvinner hadde en moralsk instans,

hvorvidt de kunne utrette store ting, og hvorvidt de i det hele tatt kunne regnes som del av samme menneskeslekt som menn. Opplysningstiden gjorde det mulig å argumentere for kvinners fulle menneskeverd på nye måter.

I vår vil vi fortsette å lese tekster fra ”*Querelle des femmes*”-diskursen, og tekstene til andre kvinner fra opplysningstiden og noe framover i tid. Vi begynner med Anna Maria van Schurmann’s (1607-1678) ”*Whether a Christian Woman Should be Educated*.” Ved et lykkelig sammentreff for prosjektet (eller kanskje snarere et tegn på at dets problematikk er i tiden) arbeider Chicago University Press intensivt for å publisere mange av de verkene vi er interessert i, i serien *The Other Voice in Early Modern Europe*. Slik blir det lettere for oss å oppfylle ett av prosjektets delmål: å vise hvordan kvinner har vært aktører, og at kjønn har vært en faktor i prosessene rundt kanon-dannelsene, deres omforminger og innholdsmessige omdefinering. Stemmene som var med i diskusjonene omkring kanon-re-formasjonene blir lettere identifiserbare.

Kjønn og tekst

Jeg har snakket mye her om tekstteorier og mindre om kjønns-teorier. Det er fordi vi ikke kan gå løs på dette omfattende og til dels vanskelig tilgjengelige materialet bare utstyrt med det siste nye innen synkron kjønnsteori. Nina Lykke poengterer om kontaktflaten mellom feministisk teori og hermeneutikk at ”de på kritisk feministisk teoretiserende baserede fortolkningspraksiser også kan interferere med alle mulige forskningsmetoder.” Men da er det helt avgjørende å legge mye flid og omhu i hvordan kjønnsperspektivene bakes inn i det samlede rammeverket og kombineres med andre kritiske perspektiver og metodologier.

Det er opplagt at prosjektet ikke kan ta for seg de filosofiske, religiøse og medisinske kanon i sin helhet. Innenfor rammen av NFR-prosjektet handler det i stedet om å gjøre noen dypdykk i konkrete tekster, perioder og situasjoner som vi anser særlig eksemplariske eller relevante for historiseringen av feminisme, for feministisk teori og epistemologi, eller for interaksjonen mellom kjønn og kanon i dag. Når prosjektet er kommet litt lenger, håper vi å kunne arbeide mer med feminismen som historisk fenomen, og hva den kan lære av kanon-formasjoner og re-formasjoner.

Offisielt starter prosjektet 1. januar 2009, men kanonseminarene har allerede funnet sted i halvannet år. Lesegruppen har også kommet i gang, så det som gjenstår er å tilsette en postdoc og to stipendiater, samt å bringe forskerseminarene inn i fastere former. ♦

Kvinneorganisasjoner i Norge gjennom fire tiår – skjæringspunktet kjønn og etnisitet

Inkluderes kampen mot etnisk diskriminering og rasisme i feministers kvinnekamp? Hvordan er forholdet mellom 'minoritets'- og 'majoritets'-kvinneorganisasjoner? Hvordan jobber kvinneorganisasjoner i forhold til myndighetene? Dette er noen av spørsmålene som belyses i en omfattende landrapport om 'minoritets'- og 'majoritets'-kvinneorganisasjoner i Norge fra 1970-tallet og fram til i dag.

Av CECILIE THUN, stipendiat, STK
cecilie.thun@stk.uio.no

Det EU-finansierte prosjektet FEMCIT: "*Gendered Citizenship in Multicultural Europe: The Impact of Contemporary Women's Movements*" nærmer seg halvveis etter snart to år. Ved STK deltar Beatrice Halsaa og undertegnende i et av delprosjektene under FEMCIT: "*Gendered Citizenship in Multicultural Europe: The Impact of Contemporary Women's Movements*" som heter *Work Package 4: "Ethnic and Religious Citizenship"* (WP4). I tillegg deltar forskere fra England og Spania i WP4. Høsten 2008 ble den første landrapporten fra WP4 om 'minoritets'- og 'majoritetsfeminisme' fra Norge ferdigstilt.

Fokus i landrapporten har hovedsakelig vært forholdet mellom etnisk 'minoritets'- og 'majoritets'-kvinneorganisasjoner, samt kvinneorganisasjoners politiske arbeid og forsøk på å påvirke politikktutforming. Vi har særlig fokusert på organisasjonenes arbeid knyttet til vold mot kvinner og etnisk diskriminering/rasisme, og sett på skjæringspunktet kjønn og etnisitet. Våren 2008 ble de siste intervjuene fullført og et spennende analyse- og skrivearbeid påbegynt. Kvinneaktivister fra fire tiår, samt nøkkelinformanter fra ulike politiske partier på Stortinget og byråkrater i departementene har blitt intervjuet. I tillegg har offentlige dokumenter supplert intervjuene. Etter en intensiv sluttsputt i høst ferdigstilte vi en empiritung og omfattende rapport ved utgangen av oktober.

Ulike analytiske innfallsvinkler

Analysen av de kvalitative intervjuene har blant annet vært inspirert av Carol Bacchis diskursanalytiske tilnærming, kalt "What's the Problem represented to be?" (1999: Bacchi, Carol: *Women, Policy and Politics. The Construction of Social Problems*. London: Sage publication).

Denne tilnærmingen ser etter underliggende begrepsmessige betydninger og antagelser i problemrepresentasjoner, blant annet hvilke aspekter som inkluderes og ekskluderes i måten å snakke om noe på. I våre intervjuer har vi for eksempel analysert hva som defineres og forstås som

'kvinnesak' og hvorvidt etnisk diskriminering inkluderes eller ekskluderes i hvordan informantene snakker om 'kvinnesaker'. Hvem inkluderes f.eks. i kategorien 'kvinne'?

Ifølge Bacchi er det mulig å snakke om hvordan en diskurs 'rammer' inn et tema, men når vi begynner å snakke om muligheten for velge mellom konkurrerende 'rammer' er vi over på strategisk 'framing' (innramming). Mieke Verloos' 'critical frame analysis' tar utgangspunkt i sosiologisk 'framework'-teori basert på studier av sosiale bevegelser, og undersøker hvordan 'innramming' av et problem fungerer politisk. (Verloos, Mieke (2005: *Mainstreaming Gender Equality in Europe. A Critical Frame Analysis Approach*"), *The Greek Review of Social Research* 117:11-34). I vår landrapport prøver vi å gjøre begge deler, både se på mer underliggende forståelser, problemrepresentasjoner av samarbeid og konflikt mellom 'majoritets'- og 'minoritets'-kvinneorganisasjoner, samt å undersøke intasjonelle og strategiske forsøk på å 'ramme inn' en sak slik at man får mulighet til gjennomslag hos myndighetene.

I analysen av muligheter og barrierer som kvinneorganisasjoner møter i sitt forsøk på å påvirke politikktutforming, har vi også fokusert på politiske mulighetsstrukturer. Ruud Koopmans m.fl. skiller mellom institusjonelle og diskursive muligheter. (2005: Koopmans, Ruud, Paul Statham, Marco Giugni and Florence Passy: *Contested Citizenship. Immigration and Cultural Diversity in Europe*. Minneapolis: University of Minnesota Press). Den institusjonelle siden handler om strukturen på det politiske systemet og partisystemet (blant annet hvor åpent/lukket er det for organisasjoner), og sier noe om i hvor stor grad det er rom for frivillige organisasjoner til å påvirke myndighetenes politikktutforming. Den diskursive siden omhandler etablerte forståelser av hvilke saker/krav og hvilke aktører som anses fornuftige (reasonable), rimelige (sensible), berettiget og legitime (legitimate). Dette manifesterer seg f.eks. i hvilke organisasjoner som blir invitert til å uttale seg i høringer av lovforslag o.l.

Ulike representasjoner av feltet – og lite samarbeid

Det er vanskelig å oppsummere en omfattende rapport i noen få linjer, men jeg skal forsøke å gi noen eksempler fra intervjuene med dagens aktivister. Et gjennomgående

Foto: Beatrice Halsaa

Deltakere og innledere fra Women's Worlds konferansen i Madrid i fjor sommer.
Fra venstre: Cecilie Thun, Esther Quintero og Line Nyhagen Predelli - alle fra FEMCIT-prosjektet.

funn i intervjuene har vært manglende samarbeid på tvers av 'minoritets'- og 'majoritets'-kvinneorganisasjoner. Vi har også funnet ulike representasjoner av 'kvinnesak'. Minoritetskvinnene vektla ofte etnisk diskriminering og inkluderte rasisme i definisjonen av kvinnesak. Rasisme og kjønnsdiskriminering har virket sammen i disse kvinnenes historier og i deres politiske arbeid (jfr. interseksjonalitetsbegrepet). Majoritetskvinnene på den annen side så gjerne etnisk diskriminering og rasisme som noe annet enn 'kvinnesak', og dette ble ikke sett i sammenheng.

Ulike representasjoner av 'vold' har vi også funnet i intervjumaterialet, men her har ikke skillet gått mellom 'majoritets'- og 'minoritets'-kvinneorganisasjonene. En representasjon er at 'minoritetsvold' skiller seg fra 'majoritetsvold' ved at førstnevnte er regnet som 'spesiell' og forklart med 'minoritetskultur' eller 'religion'. En annen representasjon utfordrer denne 'kulturaliseringen' og skillet mellom minoritets- og majoritetsvold, og ser både rasisme og sexisme som strukturelle fenomener. I denne representasjonen inkluderes for eksempel tvangsekteskap og kjønnslemlestelse i definisjonen av 'generell' vold mot kvinner. En tredje representasjon ser også 'minoritetsvold' som et strukturelt problem grunnet undertrykkende patriarkalske strukturer, men likevel anses denne volden som 'vanskeligere' å kritisere og bekjempe på grunn av frykt for å bidra til ytterligere

stigmatisering av innvandrere. En mulig effekt av denne problemrepresentasjonen er at den kan lede til passivitet og redsel for å ta tak i problemene.

Når det gjelder politisk arbeid viser rapporten at kvinneorganisasjonene bruker mange ulike strategier for å forsøke å påvirke myndighetene. Vi har også funnet eksempler på strategisk samarbeid for å fremme ulike saker, men dette er unntaksvis samarbeid på tvers av 'minoritets'- og 'majoritets'-kvinneorganisasjoner. Både de ulike forståelsene av 'kvinnesak' som nevnt over og de institusjonelle mulighetsstrukturene kan bidra til å belyse mangelen på slikt samarbeid. Ressursknapphet og nødvendigheten av prioriteringer har vært gjennomgående temaer i intervjuene. Profesjonaliseringen av frivillig arbeid har blitt et problem for kvinneorganisasjonene.

I tillegg er politikken delt i et 'etnisk' og et 'likestillingspolitisk' felt. Den politiske mulighetsstrukturen karakteriseres av selektiv inklusjon både når det gjelder den diskursive og den institusjonelle siden. Eksempelvis er voldsfeltet oppdelt i 'vanlig vold i nære relasjoner' og 'krise-vold mot etniske minoritetskvinner' (tvangsekteskap og kjønnslemlestelse). Det er ulike departementer og handlingsplaner, og det er ulike organisasjoner som inkluderes i høringskanalen, også når det gjelder finansiering. Denne oppdelingen bidrar også til at oppsplittingen mellom 'majoritets'- og 'minoritets'-kvinneorganisasjonene på et vis blir opprettholdt. ♦

Feminister: Slemme, eller bare sære?

Før var feminister først og fremst slemme mot menn, og ofte forsømte de sine barn. I dag hører man stadig at også etniske minoritetskvinner har fått lide under disse hvite middelklassekvinnenes åk. Hva er bakgrunnen for det anstrengte forholdet mellom hvite og svarte feminister?

Av TRINE ROGG KORSVIK, stipendiat, STK
s.r.korsvik@stk.uio.no

Det endelige svaret får du ikke riktig ennå, for PhD-prosjektet som skal undersøke den historiske bakgrunnen for forholdet mellom feminister med ulik etnisk bakgrunn, er bare så vidt i gang, og vil ikke være ferdig før i 2012.

PhD-prosjektet er tilknyttet FEMCIT – Gendered Citizenship in Multicultural Europe: The Impact of Contemporary Women's Movement, og har den foreløpige lite snertne, men ganske deskriptive tittelen "A comparative study between ethnic minority and ethnic majority women in feminist movements in Norway and France in the 1970s and early 1980s".

Et fatalt møte i 8. marskomiteen i 1980

Selv om prosjektet i skrivende stund bare har vært i gang en måneds tid, vet vi allerede nå at noe fatalt skjedde under et møte i 8. marskomiteen i Oslo i 1980: "En del av disse feministene mente at innvandrerkvinner ikke var en del av den norske kvinnebevegelsen og at deres saker ikke hørte hjemme blant de norske kvinnekravene", skriver den tidligere lederen for Foreign Women's Group, Fakhra Salimi, i MIRA-Magasinet nesten 25 år etter dette møtet.

Hva hadde skjedd med disse kvinneaktivistene som jo visserligen dyrket palestinske og vietnamesiske kvinner som med våpen i hånd slåss mot okkupasjonsmakta, for ikke å snakke om hvordan de beundret de chilenske flyktingene som hadde rømt fra fascismen til Pinochet? Var ikke vanlige innvandrerkvinner spennende nok for dem? Hadde samekvinnene som kjempet mot utbyggingen av Alta-elva stjålet all den etniske solidariteten disse Oslo-feministene eide? Eller var det andre ting som ikke handler om etnisitet, og som gjorde at man som innvandrerinne ikke følte at man ble tatt på alvor på 8. marsmøter? Klasse, kanskje? Politisk ideologi? Eller kanskje også noe enda mindre synlig og som handlet om de spesielle kollektive identitetene som ble skapt innenfor feministbevegelsen, ulike sosiale og kulturelle koder man måtte kjenne til for å komme innenfor?

Vi skal huske på at vi her ikke snakker om et møte i husmorlaget, men om en forsamling kvinner tilhørende ytterste venstre fløy. Mange av dem var råtasser som brukte fritida

Kvinnedemonstrasjon og kvinnekamp på Stortorget i Oslo på 70-tallet.

Foto: Samfoto

si på ting som å brenne porno i gatene, eller kle seg ut som prostituerte for så å tagge "horekunde" på sexkjøpernes biler på strøket. Det var nok ikke bare innvandrerkvinner som ikke gled naturlig inn i dette aktivistmiljøet.

Har samfunnet skylda?

Eller kan man snu litt på det og tenke seg at det kanskje ikke er feminister per se som gjør det vanskelig for innvandrerkvinner å bli tatt på alvor, men noe med Norge, et lite sært land i periferien av verden der norskhet ses på som noe medfødt? Derfor synes det relevant å sammenlikne med hvordan feministbevegelser opptrer i utlandet.

Valget falt ikke helt tilfeldig på Frankrike, der både staten og feminismen er ganske annerledes enn i Norge. Og hvor det hittil – på dette meget tidlige stadiet av prosjektet – ennå ikke er dukket opp tilsvarende ramsalte kritikk av feminister som den Salimi representerer, og som mange kjenner godt igjen fra den angloamerikanske verden.

Frankrike er revolusjonens, antireligionens og den republikanske universalismens hjemland. Svart eller hvit – alle som er født i Frankrike er franske, vel og merke i prinsippet. I tillegg har Frankrike sett seg selv som sivilisasjonens sentrum i århundrer, og i de tidligere koloniene, som landet fortsatt anser som sitt ansvarsområde, snakker de fleste fransk. Enten de vil det eller ikke, kjenner mange innvandrere fra disse stedene til fransk kultur allerede før de har kommet til landet.

Norsk kultur er imidlertid ganske vanskelig å forstå seg på. Og nordmenn forstår seg ofte ikke noe særlig på folk fra andre land heller, for inntil nylig var det ikke så mange utlendinger i Norge. I 1980 hadde bare 0,5 % av den norske befolkningen ikke-vestlig bakgrunn. I Frankrike er det forbudt å lage statistikk på grunnlag av etnisitet. Det sier jo noe.

”Kvinnens stilling” i Frankrike og Norge rundt 1970

”Kvinnens stilling” het det ofte før i tida når man snakket om kvinner. I 1970 ble franske kvinner endelig kvitt siste rest av Code Napoléon og fikk lov til å innskrive barna sine på skolen uten ektemannens underskrift. Fem år tidligere hadde de fått lov til å åpne egen bankkonto. Da hadde det offisielle Norge forlenget vedtatt formell likestilling. Voldtekt var ennå ikke ansett som en kriminell handling i Frankrike. Samtidig var andelen kvinner i arbeidslivet og på universitetene atskillig høyere der enn i Norge, som lå i toppskiktet hva andel husmødre i forhold til folketallet angikk. Likestillingsindeksene oppfører seg sjelden helt etter boka.

Les années 1968

PhD-prosjektet studerer feministbevegelsene i 1970-åra – eller mer korrekt ”kvinnefrigjøringsbevegelsene”, ettersom kun deler av bevegelsene kalte seg selv feminister – som en del av Les années 1968, altså årene rundt, og særlig etter 1968. Opprør

mot autoriteter, enten de var representert ved utdannings-systemet, staten, imperialismen, kapitalismen, psykiatrien, patriarkatet, familien og alle mulig andre undertrykkende maktstrukturer, var både bakgrunn for og ga sitt innhold til kvinnefrigjøringsbevegelsene. Opprøret var internasjonalt, og mange av de samme temaene ble tatt opp både i de franske og norske bevegelsene: Abort og prevensjon, arbeiderrettigheter og barnehager, voldtekt og mishandling av kvinner, porno og prostitusjon, krig og fred, internasjonal solidaritet og etniske minoritetskvinner (selv om det ikke het det den gang). Men måten opprørene ble utført på, var forskjellig. Det hang trolig blant annet sammen med at protesttradisjonene i de to landene også var (og er) ulik.

Opp som en løve og ned som en skinnfell

De som har fulgt litt med på fransk politikk har sannsynligvis lagt merke til at franskmenn har det med å streike og demonstrere når de vil noe (ikke rent sjeldent med voldelige midler, sett med norske øyne). Det er ganske langt unna det norske forhandlingssamfunnet der normen er at man kompromisser og finner en løsning så ingen blir helt fornøyd, men alle får litt. Man kan synes det er romantisk med den revolusjonære iver, men ”opp som en løve og ned som en skinnfell” er en velegnet metafor når en skal beskrive franske venstreradikales protesttradisjoner.

Ifølge den franske historikeren Françoise Picq var Movement de Liberation des Femmes (altså kvinnefrigjøringsbevegelsen) så opptatt av å bevare sin revolusjonære renhet at de ikke oppnådde noen ting, men falt sammen nettopp som en skinnfell. De var kompromissløse antireformister som ville ha revolusjon eller ingenting, og betraktet nykommere som infiltratører. De kulturelle kodene var så vanskelige å forstå at det var nesten umulig å bli med i gjengen, og ved inngangen til 1980-årene var kvinneaktivistene så og si forsvunnet.

Det nordiske ”statsfeministiske prosjektets” hegemoni er betydelig overdrevet. Slett ikke alle kvinnefrigjøringsaktivister fra 1970-åra endte opp som statsråder eller direktører. Langt fra alle kravene ble innfridd. Likevel har ”feminister” av ymse slag i større grad kommet i maktposisjoner i Norge enn i Frankrike. Kanskje også derfor står de lageligere til for hogg?

Slike og andre spørsmål knyttet til samspillet mellom kollektive identiteter og politiske kulturer i en historisk og samfunnsmessig sammenheng; hva og hvem som inkluderes og ekskluderes fra den politiske dagsordenen, og mye mer, ser jeg fram til å hygge meg med, og forhåpentligvis bli klokere av, i åra framover i det inspirerende og tverrfaglige miljøet på STK. ♦

Moving between times and within places: Some initial ruminations on coming to Oslo

Going beyond an intellectual or academic consideration of the different temporalities that make up any nation or national space, for me, moving to Oslo from London has 'brought to life' some clear distinctions between different temporalities in one nation/al landscape. I have found myself moving from the temporalities of being a student in a familiar national context to being a researcher negotiating the temporalities of a new national context.

Av MADELEINE KENNEDY-MACFOY, postdoc, STK
madeleine.kennedy-macfoy@stk.uio.no

I once read an academic article in which the author, Michael Shapiro, made a distinction between two types of co-existing temporalities within nation-states in the western world.

'National time' vs. 'other time'

Shapiro differentiated 'national time' from 'other time' (Shapiro, 2000). 'National time' represents the temporality within which the recognised and legitimate citizens of the historical/traditional nation live. 'Other time' represents the temporality within which 'othered' citizens, non-citizens and denizens live. Briefly, Shapiro's argument was that the temporality of nation-states, captured in the 'national script' (history, official documents etc), imposes a false 'coherence on what is actually a series of fragmentary and arbitrary conditions of historical assemblage' (2000:80). In reality, few nation-states are composed of stable communities with historically shared descent. However, since their continued existence, relevance and power depend on it; states expend considerable resources on constructing and re-constructing narratives of national cohesiveness based on a stable, unified national homogeneity. The temporality on which such myths of national cohesiveness are based is what Shapiro refers to 'national times'.

In contrast, 'other times' reflect the multiple, fluid, intersecting and different narratives of ascribed 'others' within the nation, who are marginalised from the process of national time/nation-building, and living within an 'other time' dimension. These *other* narratives disrupt the totalising effects of states' nation/al discourses by revealing multiple layers of lived temporalities within the nation-state. They expose the disjuncture between national times on which cohesive nation-states are founded and continuously re-founded, and the other times that make up 'other citizens' lives within the nation-state.

At the time that I read Shapiro's article, I found it a useful and interesting way of thinking about how 'different' groups of people inhabit and co-habit in 'overlapping but different

Madeleine Kennedy Mac-Foy, postdoctoral research fellow at the FEMCIT project.

temporal traces' (Shapiro, 2000:85) within one national territory. So for example, we can consider the temporal differences between women's and men's lives; between the lives of young and old people; able-bodied and disabled people; people of different sexual orientations; between different classes of people; and between different racialised and ethnicised groups. In taking this approach, differences are captured in time and time becomes the modality through which differences can be explained and understood. Using time in this

way allows us to see even more clearly, the fragmentations and complexities of the many, many lives that occupy one national territory *at the same time*, but also at different tempos, according to different rhythms, and in different registers and pitches.

Postdoctoral research - part of the FEMCIT project

I took up my position as a postdoctoral research fellow here at STK in August 08, as part of the FEMCIT research project. My research focuses on minoritised women's efforts to mobilise, organise and make demands for gender-fair, multicultural citizenship in France, the UK and Norway. The project investigates citizenship, participation and activism in relation to women whose social location is that of ethnic, religious, or cultural minority in each of these national contexts. A key aim in this research is to explore the co-constitutive relationship between experiences of minoritisation and processes of demanding gender fair, multicultural citizenship within organisational structures led by and for minoritised women.

Moving from 'student time' to 'early-career-researcher time'

The transition from being a student to becoming a researcher is for me inextricably linked to coming to Oslo: for the simple reason that taking this particular opportunity to be involved in the FEMCIT project meant moving to the place where the opportunity presented itself, namely, Oslo. So, crossing from the national temporality of the UK to that of Norway meant simultaneously stepping over the line between the status of a 'PhD student' and that of 'postdoctoral researcher'. To paraphrase Shapiro, I have moved from 'student time' to 'early-career-researcher time'. Clearly, the fact that the move between these two statuses necessitated a move from one national temporality to another, adds an extra dimension to the experience. I find that I am not only negotiating my first tentative solo steps beyond the security of the supervisor/supervisee relationship that defines the PhD experience. I am also venturing into the relative unknown of the mentor/mentee relationship that underpins most early career research positions, in a cultural and linguistic context that is completely new to me.

The second shift between temporalities that coming to Oslo has entailed for me is one that is ongoing insofar as I find myself continuously moving between national time and other time, sometimes in the space of a single day. Having

lived in London for the past eight years, this constant shift is not entirely new to me: as an ethnicised minority British citizen in higher education, I am used to being simultaneously *implicated* in both national and other times. I say *implicated*, because I did not grow up in the UK, so I have cultural 'gaps' in my lived experiences, which prevent me from feeling and from being perceived as a full participant in either national or other time.

Times and places

What is particular about moving between national and other time in Oslo, is the *manner* in which I am implicated in both. Clearly, the fact that I am not Norwegian in any way negates my full participation in either national or other time. However, my 'non-Norwegian-ness' simultaneously makes it possible for me to feel and to be perceived as implicated in both temporalities by those who might be classified as full participants of either national or other time, or both.

What I mean is this: some complex constellation of my 'real' and perceived class, socio-economic, gender and cultural positionings facilitate my (partial) insertion within national times in the Norwegian/Oslo context. At the same time, some equally complex constellation of my 'real' and perceived class, socio-economic, gender, cultural, *and* racial/ethnic positionings enables my (partial) insertion within other times in the Norwegian/Oslo context. In both cases, my insertion remains partial because of my (soon to be remedied) inability to speak *Norsk* and the fact that I am not familiar with Norwegian culture.

All of this to say that whilst on the surface of it, moving to another country to start a new job may seem a daunting prospect, in reality, I have found myself in the familiar position that the title to this piece announces: moving between times and within places. Never fully immersed and never excluded, but constantly figuring and re-figuring the tempo, register and pitch of an 'insider/outsider time'. ♦

References:

Shapiro, M.J. (2000) 'National Times and Other Times: Re-thinking Citizenship', *Cultural Studies* 14; 1: 78-98

Skilte fedre – omsorg, mestring og livskvalitet

Knut Oftung har nettopp ferdigstilt sin PhD-avhandling om skilte fedre. Han har intervjuet skilte fedre om hva omfanget av, og involveringen i, omsorgen for barna betyr for deres emosjonelle stress, mestringsfølelse og livskvalitet. Intervjuene får frem kunnskap om hvordan mening og mestring kan skapes i situasjonen som skilt far.

Av KNUT OFTUNG, stipendiat, STK
knut.oftung@stk.uio.no

Analysene tar utgangspunkt i fedrenes fortellinger om hvordan de gjør omsorg i konkrete situasjoner. Gjennom rutiner, kosestunder og praktisk omsorgsarbeid søker fedrene å gjenskape familien etter bruddet. *Det hverdagslige* har en sentral plass i dette rekonstruksjonsarbeidet. Flere av fedrene forteller om en positiv prosess der deres egen omsorgsrolle trer klarere frem etter samlivsbruddet. Legging, historiefortellinger og måltider blir meningsfulle stunder som skaper gode følelser. Det gir en opplevelse av at det som gikk tapt i bruddet på mange områder er vunnet tilbake. For mange av fedrene er barnet med på å strukturere hverdagen, skape rytme og en ny orden. Flere av fedrene forteller også at barnet er med på å regulere problematiske sider ved livet deres som forholdet til rusmidler, å gi opp eller isolere seg.

Omsorg og uro

Samtidig forteller flere av fedrene at omsorgen er krevende og skaper bekymring og uro. Det er ofte rammene rundt omsorgen som fedrene problematiserer. De forteller om uro for samværsordningen, flytting eller at barna ikke har det så lett med venner der de bor. En del fedre føler seg perifere og sårbare, eller de klarer ikke å følge opp slik at barna blir fornøyde. Dette er problemer og bekymringer mange foreldre har, men i fedrenes fortellinger er det problemer som delvis forstørres og blir kroniske i situasjonen som skilt far. Å skulle fungere som en moderne, kompetent og involvert omsorgsperson kan komme i konflikt med det å flytte ut av hjemmet og være relativt lite sammen med barnet. Mange av fedrefortellingene er preget av denne spenningen; mellom det fedrene opplever med barnet i den nære og praktiske omsorgen og de rammene som omsorgen utspiller seg i.

Ett uttrykk for et slik spenningsfelt er det å være *tivolipappa*. Flere av fedrene forteller om usikkerhet i forhold til om barnet liker seg hos dem og om barnet vil være hos dem fremover. Å underholde og glede barnet gjennom kommersielle aktiviteter står i kontrast til deres ønske om å gjenopprette *det*

hverdagslige med barnet. Det hverdagslige er et sterkt menings- skapende element i fortellingene. Tivolipappaen tilfredsstiller, for de fleste fedrene, ikke kravene til en moderne og kompetent far, men situasjonen som helgepappa krever noe mer enn bare hverdagsligheter og grenser.

I omsorgen for barn kommer utfordringer som grense- setting, sinne, avskjeder, trøst og konfrontasjoner opp i nye fasonger. De omskapes, blir borte, kommer tilbake og må løses om og om igjen. Barnet skaper både mening og en opplevelse av sammenheng, men også emosjonelle spenninger, stress og uro. Kuren mot denne uroen er for mange av fedrene å være sammen med barna, mens enkelte av fedrene forteller at de ønsker å trekke seg unna. En far gjør også det. Omsorgen produserer uro, samtidig forteller de fleste fedrene at det bare er den samme omsorgen som kan reparere det emosjonelle stresset. Fedrene forteller at det er tungt og kan gnage i dagevis hvis de skilles som "uvenner" etter et mislykket samvær. Muligheten for å reparere relasjonen er ikke der når de ikke skal være sammen på en stund.

Scripter for farskap

I dette spenningsfeltet, mellom barnet som bydende og de nye rammene rundt omsorgen etter bruddet, må fedrene finne ut av hvordan de nå skal være far. I den rekonstruksjonsprosessen bruker fedrene ulike script for farskap. Scriptene er med på å løse opp og dempe spenningene i situasjonen ved å tilby en oppskrift på hva du kan gjøre som skilt far. De ulike scriptene anviser handlingsforløp og måter å gjøre på som kan skape mening og gi en opplevelse av sammenheng i situasjonen som skilt. Jeg har i avhandlingen skissert tre hovedscript for farskap som er virksomme i Norge i dag; forsørgerfaren, hjelpe-til-faren og den likestilte faren. Mange av fedrenes fortellinger vitner om at en slik innskriving i en større meningssammenheng skaper en mestringsfølelse. Men intervjumaterialet viser også at det heterogene tilbudet av script for farskap kan skape konflikter og motsetninger.

Scriptet fedrene velger å forstå sin situasjon ut fra har betydning for opplevelsen av positiv mestring som skilt far. For eksempel kan en far med samvær annen hver helg finne den samværsmodellen legitim og meningsfullt ut fra det jeg har kalt et hjelpe-til-script for farskap. Han forteller stolt og glad om hvordan han og sønnen har det fint sammen og at de finner på noe ekstra de helgene de har sammen. En annen far, med den samme samværsmodellen, opplever det som en trist og vanskelig situasjon. Han bedømmer situasjonen i forhold til et likestilt script for farskap.

Å skifte fra ett script til et annet er en mestringsstrategi flere av fedrene forteller om. Slike skifter oppleves ikke nødvendigvis som vellykket – men det er en mulighet. En far forteller at mor planlegger å flytte med barna og at han nå innstiller seg på å se dem en gang i måneden. Per i dag har han opp mot 40 prosent samvær. Denne faren skifter under intervjuet over til et script for forsørgerfaren når jeg spør om hvordan han skal takle den nye situasjonen følelsesmessig og praktisk. Intervjuene med fedrene viser mange slike ulike måter å håndtere forholdet mellom levde erfaring som far, situasjonen som skilt og valg av script for farskap etter bruddet.

En del fedre forteller at arbeidet og forsørgerrollen var deres hovedposisjon før skilsmissem, men at de likevel opplevde seg som familieorienterte. De inngikk i en arbeidsdeling i samlivet hvor de jobbet mye ute mens mor var mest hjemme. For disse fedrene kunne en tenke seg at deres erfaring som hjelpe-til-far før bruddet ville gjøre dem tilfreds med vanlig samvær, at annen hver helg skulle være nok. Men å se ungene annen hver helg ble vanskeligere enn de hadde tenkt seg. Selv om disse fedrene ikke regnet seg som likestilte i forhold til tid og oppgaver før bruddet regnet de seg som likestilte/likeverdige i samlivet gjennom sitt bidrag som hovedforsørger. Flere av fedrene i denne situasjonen opplever tidsrammene rundt samværet som frustrerende og urettferdig.

Andre fedre har en annen historie der de får mer omsorgsansvar etter bruddet. De hadde en ganske komplementær arbeidsdeling før bruddet, men omstiller seg og legger opp hverdagen etter den nye situasjonen der de nå får relativt mye eneansvar for barnet. De forteller om uro og emosjonelt stress ved å ta inn over seg alt ansvaret, samtidig som de opplever å ikke ha noe valg. Barnet blir bydende i situasjonen. Flere av disse historiene er preget av en fremskrittsoptimisme, samtidig som plikten og ansvaret tynger. Disse fortellingene viser hvor situasjonsbetinget omsorgen for egne barn kan være. Scriptene virker. De muliggjør forskjellige måter å være far på innenfor en kort tidsperiode.

Enkelte fedre forteller om det motsatte: at de har levd i et likestilt samliv før bruddet, men at de som nyskilt startet ut med et hjelpe-til-script for farskap. Flere forteller at det ikke var særlig veloverveid at det var de som flytta ut og praktiserte såkalt vanlig samvær. Enkelthistorier i materialet viser at det ligger tydelige fallgruver i situasjonen som skilt far, også om du har levd i et likestilt forhold før samlivsbruddet. Fedrene forteller at de velger blant flere script og noen velger et script som ikke passer med deres levde erfaring som far. De helsemessige risikozonene, som enkelte av fedrene forteller om handler om isolasjon, frakobling, taushet, transport av smerte og selvstraffing, til ulike former for det jeg vil betegne som destruktive maskuliniteter.

Kjønnede banehalvdeler

Det er ikke tilfeldig hvilke script for farskap fedrene velger. Hvis vi ser for oss en skala kan vi grovt si at norske fedre velger mellom 0 og 50 prosent samvær etter samlivsbruddet, mens mødrene velger mellom 50 og 100 prosent omsorgstid sammen med barnet. Fedrene velger på skalaen fra *den rene forsørgerfaren til faren med delt omsorg*. Mødrene starter der fedrene slutter og velger fra det å ha delt omsorg til å være alenemor. Slik sett er tilbudet av script for omsorg etter samlivsbrudd sterkt kjønnsdelt. I avhandlingen drøfter jeg hva denne systematiske ulikheten medfører av problemer i fedrenes valgsituasjon, og særlig rettes et kritisk søkelys på de scriptene for farskap som legitimerer lite eller ikke noe samvær. I det empiriske materialet er det vist en sammenheng mellom den kjønnskomentære arbeidsdelingen (forsørgerfaren og hjelpe-til-faren) og destruktive maskuline mestringsstrategier. Men det er heller ikke slik at mye samvær automatisk gir høy livskvalitet og en god mestringsfølelse. Det ligger en dobbelthet i omsorgens vesen, som forsterkes av en senmoderne forståelse av barnets behov. Det å være mye med barna og ha omsorgsansvar er derfor ikke uten bekymring, men i fedrefortellingene utløser omsorgsansvaret en annen type emosjonelt stress enn den frakoblede maskuline farsposisjon. Uro, involvering og et aldri avsluttet foreldreprosjekt har andre typer kostnader enn den frakoblede og delvis isolerte tradisjonelle maskuline posisjon. ♦

Fra ”syngedame” til produsent – populærmusikkproduksjon i endring

I populærmusikken har kvinnelige utøvere i liten grad vært tilegnet en aktiv rolle i produksjonsprosessen: Verken innenfor populærmusikken selv, dens historieskriving og kritikk, eller innenfor den forskningen som omhandler populærmusikk og populærmusikkproduksjon.

Av ANNE H. LORENTZEN, stipendiat, Høgskolen i Telemark, IMK og STK
anne.lorentzen@stk.uio.no

Foto: Geir Dokken

Anne H. Lorentzen.

I januar 2009 disputerte Anne H. Lorentzen på sin avhandling om populærmusikkproduksjon. Hun har vært doktorgradsstipendiat ved Høgskolen i Telemark og Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo, og har også hatt kontorplass ved STK.

Inntil mot slutten av 1990-tallet fantes det lite som var egnet til å rokke ved forestillingen om kvinners manglende aktivitet i populærmusikkens produksjonsprosesser. Riktignok fantes det enkeltstående unntak, som Kate Bush, PJ Harvey og Bjørk, sammen med mer hjemlige unntak som Anne

Grete Preus og Gry Jannicke Jarlum, alias Jannicke og J-diva, men i det store og det hele så arbeidsdelingen mellom mannlige og kvinnelige utøvere i platestudioet ut til å være gitt.

Men så skjedde det noe. Mot slutten av 1990-tallet og begynnelsen av 2000-tallet, ble det stadig vanligere for artister og musikere å produsere musikken selv. Blant disse musikerne og artistene var det også et økende antall kvinnelige artister, som erklærte at de ønsket å være mer aktive i produksjonsprosessen, at de ønsket en større grad av kontroll over musikken, og at de var lei av å bli oppfattet som ”syngedamer”.

I avhandlingen *Fra ”syngedame” til produsent. Performativitet og musikalsk forfatterskap i det personlige prosjektstudioet*, spør jeg blant annet om hva denne vendingen mon kan skyldes. En lettere tilgang på musikkproduksjonsteknologier? Et ønske om å unnsnippe et syngedamestempel? Eller noe helt annet? Jeg spør også om hva en ”syngedame” egentlig er, hvordan ”syngedamer” blir produsenter, hva det er som står på spill når også ”syngedamer” ønsker å produsere selv. Endelig spør jeg også om det finnes mannlige ”syngedamer”.

Adgang til teknologi og konsekvensene av det

Avhandlingens hovedfunn er at vendingen fra artist til produsent må ses i lys av det potensiale for endring som oppstår når også ”syngedamer” får tilgang til nye musikkproduksjonsteknologier. Spille inn gjør imidlertid også mytene om ”syngedamen”, myter artister og musikere forsøker å distansere seg fra, blant annet gjennom å produsere musikken sin selv.

Endelig må selvproduksjon ses i lys av en endring innenfor populærmusikken selv, hvor kreeringen av groove og sound, altså musikkens rytmiske og rent lydige elementer, tenderer mot å bli tilegnet en større grad av prestisje enn det å skrive tekster og melodier. Dette har satt tradisjonelle forfatterroller under press, og gjort produsentrollen til en svært attraktiv posisjon i populærmusikk.

Investeringen i ’groove’ og ’sound’, og investeringen i en posisjon som produsent har estetiske implikasjoner såvel som kjønnete implikasjoner: Det innebærer en reforhandling av styrkeforholdet mellom musikalske forfatterskapsposisjoner som artist/låtskriver og produsent, det innebærer en reforhandling av den tradisjonelle arbeidsdelingen i studioet (der det obligatoriske har vært at hun synger og skriver låter, og han ”skrur lyd” og spiller på instrumenter), og det innebærer en reforhandling av forestillingen om kvinnelige artister som ”syngedamer” og ”nikkedukker” i studioet.

Hva er en «syngedame»?

I denne sammenhengen problematiseres også ”syngedamen”. Syngedamen er ikke bare en myte med stigmatiserende elementer. Den er en disiplinerende faktor som i kombinasjon med en heteronormal kodeks, henviser kvinnelige og mannlige utøvere til visse arbeidsoppgaver, innenfor populærmusikk generelt, og studioarbeid spesielt. Den er også et fortolkningsprinsipp som aktiveres nærmest automatisk i møte med kvinnelige utøvere, uavhengig av om de skriver og produserer musikken sin selv. Til sist er den også en ressurs som både mannlige og kvinnelige utøvere kan ta i bruk for å konstituere seg selv som noe annet, eller som noe mer, enn ”bare syngedamer”.

Avhandlingen tar her til orde for å ”ta syngedamen tilbake”, for eksempel gjennom å oppvurdere og revurdere

Foto: Roger Hardy/Samfoto

”syngedamens” betydningsinnhold. Den hevder dessuten at i den grad det virkelig finnes ”syngedamer”, finnes det også ”syngedamemenn”. Avhandlingen synliggjør dette ved å fortolke potensielt ”mannlige syngedamer” gjennom den samme type ”briller”, som de kvinnelige utøvere blir lest gjennom.

Fra «syngedame» til produsent

Selve transformasjonsprosessen fra ”syngedame” til produsent, kjennetegnes av et samspill mellom en rekke konstituenten av henholdsvis performativ, teknologisk, romlig og kjønn karakter. Kjønn og seksualitet fungerer her både som en ressurs og som en bøyg. Å bryte med det heteronormale kan for eksempel oppleves som en overskridende handling, og bidra til en identitet som en unik kvinnelig musiker. Dette til forskjell fra andre kvinnelige musikere, som fortsatt befinner seg i den stigmatiserte kategorien ”syngedame”, og som fortsatt er underkastet en heteronormering, hvor ”hun synger og han ‘skrur lyd’”. Heteronormeringen kan imidlertid også sette grenser for hvor omfattende overskridelsen og bruddet med det hetero-normale skal gjøres. Hvordan selve transformasjonsprosessen blir organisert spiller her en viktig rolle. Heteronormeringen synes å slå sterkere inn i tilfeller hvor endringsprosessen forsøkes realisert innenfor en allerede etablert arbeidsdeling, enn dersom endringen søkes realisert som et mer eller mindre autonomt musikalsk prosjekt.

En demokratisert musikkproduksjon?

Avhandlingen konkluderer med at det personlige produksjons-studioet, i samspill med en rekke faktorer av performativ karakter, har demokratisert og deterritorialisert musikkproduksjon for aktører som lager selvprodusert musikk. Den påviser endring på en lang rekke områder, deriblant en større grad av produksjonsmessig frihet og uavhengighet, en større grad av medbestemmelse og kontroll i produksjonsprosessen, og en utjevning av musikalsk kreativitet mellom artist og produsent. Det personlige produksjonsstudioet har slik også forandret musikkproduksjon med hensyn til kjønn og seksualitet. Delvis gjennom den muligheten som også ”syngedamer” har til å produsere selv, og delvis gjennom en utvidelse av selve mulighetsrommet for det heteronormale i musikkproduksjon.

Den nye rammefortellingen om musikkproduksjon, som avhandlingen åpner opp for, hvor også hun potensielt produserer og han potensielt er en ”syngedamemann”, står likevel i en utsatt posisjon i forhold til den tradisjonelle rammefortellingen i populærmusikk (hvor hun altså fortsatt synger og han ”skrur lyd”). Dette gjør at kvinnelige artister fortsatt kan komme til å bli oppfattet som ”syngedamer”, selv når de i større eller mindre grad produserer musikken sin selv. Motsatt kan ”syngedamemenn” fortsatt komme til å unnsnippe et stigma som ”syngedamer”, selv når de ikke produserer musikken sin selv. ♦

En kjønnsreise?

Hvilke forestillinger og oppfatninger har norsksomalier om kjønn og likestilling? Er det slik at norsksomalier er tradisjonelle i motsetning til etnisk norske som er likestilte? Eller er det kanskje ikke så enkelt som at en norsksomalier som er opptatt av likestilling dermed er ”for norsk for hijab”? Dette er spørsmål Kristin Aukland tar opp i sin masteroppgave i sosiologi.

Av KRISTIN AUKLAND, tidligere masterstudent, STK
kristauk@student.sv.uio.no

I oppgaven undersøker jeg informantenes fortellinger, opplevelser, erfaringer og holdninger knyttet til egen primæridentitet, kjønn og likestilling. Studien er basert på dybdeintervjuer med ti norsksomalier, fem kvinner og fem menn. Det er en sammensatt gruppe. Informantene er i alderen 25 til 42 år, og kvinnene i materialet er i gjennomsnitt noe yngre enn mennene. Én er arbeidsledig, de andre er enten i jobb og/eller under utdanning på intervjuetidspunktet. De er alle somalier av etnisk bakgrunn, og alle utenom én har bodd i begge landene, både i Somalia og i Norge. Botiden i Norge varierer mellom sju og 20 år, og alderen da de kom til Norge varierer fra åtte år til 31 år. Informantene kommer både fra Somaliland (nord) og fra sør i Somalia. Én av kvinnene brukte hijab under intervjuet.

Informantene knytter spørsmål om primæridentitet til etnisk identitet. Flere forholder seg til hybride identiteter. Noen kaller seg norsksomaliske, mens andre i større grad deler identiteten sin i to; en somalisk og en norsk. Et mindretall i utvalget stiller seg utenfor diskusjonen om hybride identiteter eller en norsksomalisk identitet og vil ha sin egen identitet. For disse informantene handler det om at de ikke vil plasseres i en bås – tilskrives identitet – eller det handler om at de synes båsen(e) er for trange. De vil slippe å måtte velge, de vil være seg selv og ha sin egen identitet. Flere av informantene kommer inn på andres tilskrivelse av egen identitet, enten som i et samspill med egen oppfatning og/eller som et hinder for egen etnisk identitet.

'Grensefigurer'

Informantenes erfaringer og opplevelser med kjønn knytter jeg blant annet til Dorthe Staunæs' begrep 'grensefigurer'. Begrepet relaterer jeg til aktører som beveger seg i grensen for det vanlige, eksemplifisert med en av informantenes opplevelser knyttet til hvor mye hun kan tillate seg som kvinne. Er hun

kanskje ”for norsk for hijab”? Interseksjonalitetsteori bidrar til å belyse opplevelsene ytterligere ut fra kjønn, klasse og etnisitet. En del av analysen av informantenes forestillinger om kjønn knyttes til oppfatninger om hvilke egenskaper en potensiell ektefelle bør ha. For flere av de kvinnelige informantene er det viktigste at en kommende ektemann ikke tar en for å være en ”tradisjonell somalisk jente”. Dette kan også ses i lys av informantenes alder, samt at to av kvinnene er midt i bryllupsplanlegging.

Aniisa fungerer som en illustrasjon på hva en norsksomalisk kvinne kan tillate seg, med eksempler fra Somalia og fra Norge. Anisas historier er et godt eksempel på begrepet grensefigur fordi hun representerer både et innenfra- og et utenfrablakk på Somalia og på Norge. Hun har aldri bodd i Somalia, men har besøkt slektninger i Nord-Somalia ved to anledninger. Dette har imidlertid ført til at hun har følt store kontraster mellom dagens forhold der (Nord-Somalia) og her (Norge) på kroppen, og har mange opplevelser knyttet til dette. Anisas

erfaringer fra Somalia handler blant annet om at hennes klesdrakt og kroppsspråk ble knyttet til noe ”ukvinnelig” og vestlig, og hennes latter ble gjort til et uttrykk for kjønn der det å le høyt også ble ansett som ”ukvinnelig”. Tilsvarende knyttes opplevelsene i Norge opp til interseksjonalitetsteori – kjønn, klasse og etnisitet - eksemplifisert ved hennes protest mot forklekjole som uniformskrav til hjelpepleiestudenter i praksis, samt Anisas opplevelse av å bli sett på som ”for norsk for hijab”. Aniisa er den eneste i utvalget som bruker hijab.

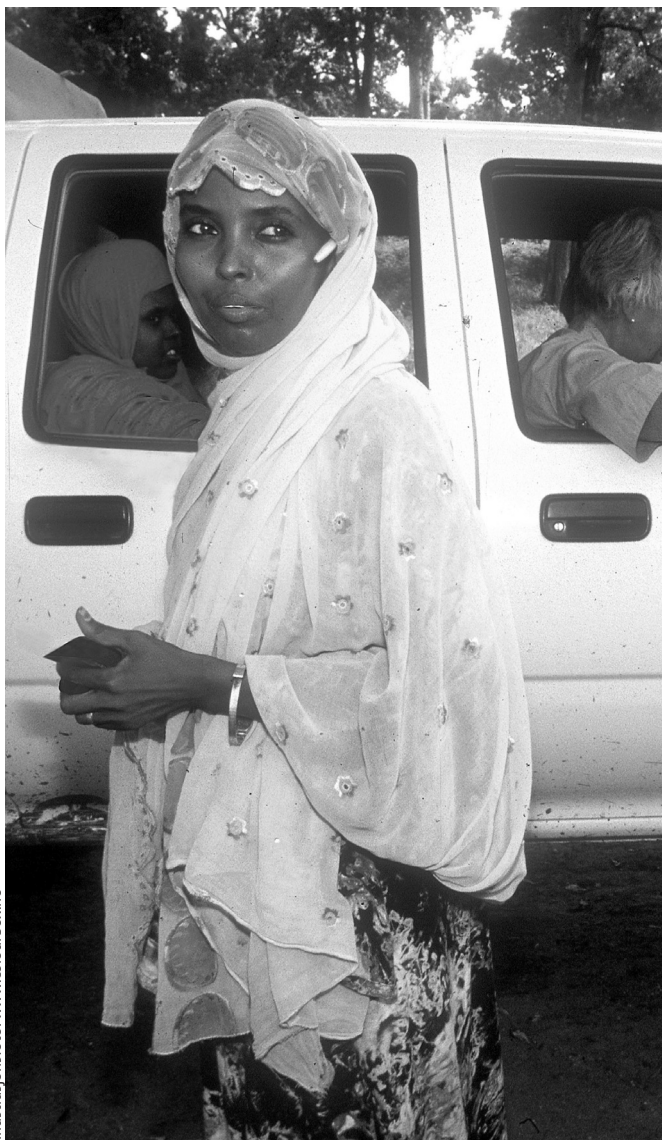
Likestilling i Somalia og Norge

I analysen av holdninger til likestilling, kommer det fram flere ulike perspektiver hos informantene. Flere mener det er

Like eller ulike identiteter?

Faksimile av Pink Floyds The Devils Bells

Illustrasjonsfoto: www.colourbox.no

Tradisjonell kvinne i Somalia. Illustrasjonsfoto.

likestilling i teorien, men ikke i praksis i Norge i dag. Andre av informantene, både kvinnelige og mannlige, mener det er kvinner som har mest makt i Norge i dag og at det trengs mer likestilling i betydning mer likestilling for *menn*. Noen knytter dette til at det er verre for "innvandrermenn", mens andre i større grad mener det er menn som fedre som ikke har de samme

mulighetene som kvinner har som mødre. Andre informanter mener at kvinner i Norge ikke er likestilt med menn, spesielt ikke i arbeidslivet. I tillegg er flere av informantene opptatt av en likestilling med etnisk norske ut fra hvilken etnisk identitet de blir tilskrevet.

Jeg diskuterer også informantenes syn på likestilling ved å se på deres holdninger og erfaringer. Holdningene dreier seg om oppfatninger om likestilling i Somalia og i Norge, samt egne likestillingsidealer. Informantenes erfaringer handler om egne opplevelser og egne muligheter og barrierer. Noen av informantene foretrekker å bruke likeverd fremfor likestilling, men dette gjelder ikke flertallet. Flere kvinnelige informanter mener at likestillingen ikke er reell ut fra deres muligheter som kvinner, i tillegg til at hudfarge og/eller hijab kommer inn som ytterligere faktorer. Informantene mener videre at manglende likestilling i praksis hindrer like muligheter mellom kvinner og menn, der kvinner er den tapende part. De mener også at det ikke er likestilling mellom de som er norsksomaliere i forhold til etnisk norske. Spesielt mener de dette er tilfellet i arbeidslivet.

Kjønnsreiseperspektivet

Øystein Gullvåg Holter bruker begrepet kjønnsreise om menns økte omsorgsdeltakelse og oppbrudd med den tradisjonelle forsørgerrollen. Jeg bruker kjønnsreiseperspektivet i betydningen at det har vært store endringer i flere av informantenes kjønnsforestillinger. For flere av informantene har forestilling-ene og oppfatningene om kjønn og likestilling gjennomgått relativt store endringer etter at de kom til Norge, mens det ikke er tilfellet for andre. Med endring mener jeg i retning mer likestillingsorientert og større aksept for hva kvinner og menn kan tillate seg. Det er historier om ikke-endring fordi store deler av oppveksten har vært i Norge, men det er også noen som ikke opplevde overgangen som så omveltende for egen del fordi de hadde en forestilling om likestilling med seg fra oppveksten i Somalia. På samme måte som alle informantene har reist fra Afrika til Europa, kan det virke som alle har opplevd en kjønnsreise, men på forskjellige måter. Noen av informantene hadde en opplevelse av å være annerledes (og mer europeiske) enn naboene sine i Somalia med hensyn til kjønn, likestilling, arbeidsdeling og normer i familien. De følte i større grad at de kom "hjem" da de kom til Norge. For andre av informantene føltes avstanden stor og reisen lang – både i bokstavelig og overført betydning – fra Somalia til Norge. ♦

Det ”homoseksuelle” smertespråket

Denne masteroppgaven belyser og drøfter hvordan et utvalg ”homoseksuelle” forstår seg selv og blir forstått gjennom et smertespråk, som på samme tid uttrykker og befester den marginale posisjonen som kategorien ”homoseksuelle” har i det heteronormative samfunnet.

Av ROLF TORE THOMASSEN, tidligere masterstudent, STK
r.t.thomasen@stk.uio.no

Søkelyset rettes mot en aktuell debatt på kjønns- og seksualitetsforskningsfeltet. Det blir tatt utgangspunkt i ti intervjuer med kvinner og menn som lever homoseksuelt, og det drøftes hvilke diskurser de har tatt i bruk for å konstituere sine identiteter og for å gjøre sin homoseksualitet. Videre undersøktes sammenhengen mellom dette og den kunnskaps- og diskursproduksjonen som foregår på forskningsfeltet.

Behov for en mer fleksibel og følsom tilnærming

Det er særlig to teoretiske perspektiver som legges til grunn for drøftingene, nemlig Foucaults diskursforståelse og queer-teoretiske perspektiver. Andre sosiologiske perspektiver trekkes også inn i diskusjonen. Drøftingen av debatten på forskningsfeltet knyttes til blant andre Judith Butler og hennes syn på konstruksjonen av det politiske subjektet, samt hvordan kategorisering betinger eksklusjon og inklusjon. Den ene parten i debatten fastholder betydningen av en entydig og fast seksuell kategori som sentral for blant annet ”homoseksuelles” psykiske helse. Motparten vektlegger imidlertid at dette bidro til opprettholdelsen av den marginale posisjonen, og hevder fleksible begjærretninger er en mulig løsning. Drøftingen viser at den første posisjonen er problematisk, nettopp fordi den bidrar til å opprettholde den komplementære dikotome relasjonen mellom ”heteroseksuelle” og ”homoseksuelle”. Med sitt krav til entydige kategorier bidrar den også til at smertespråket forblir et legitimt uttrykk for taperposisjonen. En slik kategorisering produserer et politisk ”homoseksuelt” subjekt, og denne kategorien fører til eksklusjon av de som ikke tilfredsstillter kategoriens krav til entydighet. Det konkluderes med at det er behov for en mer fleksibel og følsom tilnærming til kategorier, for dermed å kunne fange opp det mangfoldet som kategorien ikke representerer.

Smertespråket – et sentralt begrep

Neste del av drøftingen er knyttet til intervjumaterialet og fokuserer på ulike aspekter. Det synes som om bruken av smertespråket er sentralt for de fleste av dem. Smertespråket

framstår som vesentlig for både identifisering, kategorisering og relasjonene til andre. Til tross for variasjoner for eksempel når det gjelder egenidentifisering, så har utvalget det felles at smertespråket er en vesentlig del av fortellingene om det å være ”homoseksuell”. Det blir drøftet hvordan det seksuelle begjærets retning kan tolkes som diskursivt forskrevet, og hvordan diskursene produserer ”sannheter” eller fordreininger om seksualitet og kjønn. Diskusjonen viser at disse bestemte måtene å tenke og snakke om seksualitet på bidrar til å opprettholde en maktrelasjon hvor ”homoseksuelle” blir marginalisert. Et annet aspekt som drøftes er hvordan det seksuelle begjærets retning blir forstått som essensielt eller diskursivt forankret. I utvalget er oppfatningene ulike. Imidlertid synes det som om den essensialistiske forståelsen bidrar både til å legitimere homoseksualitet generelt sett, og støtter opp under oppfatningen av at å være ”homoseksuell” er å være i samsvar med sitt egentlige jeg.

Informantenes fortellinger om seg selv drøftes også. Fortellingenes innhold varierer, men deres struktur og dramaturgi framstår som relativt ensartede uansett alder, kjønn og bosted. Et grunntrekk er at fortellingene har et smerteaspekt som utgangspunkt for et narrativ som starter negativt og slutter progressivt. Det drøftes også om mennene i utvalget har et noe vanskeligere forhold til at det seksuelle begjæret rettes mot samme kjønn. Det diskuteres om dette kan ha sammenheng med tap av posisjon, jf. den tradisjonelle dominante maskulinitetens posisjon.

Hvilke muligheter for endring finnes for ”homoseksuelles” posisjon, og for å bruke andre uttrykk enn smertespråket? I oppgaven trekkes fram et fenomenologisk perspektiv på homoseksualitet, og det diskuteres om dette kan bidra til inklusjon, mens de entydige kategoriene fungerer ekskluderende. Videre lanseres to konkrete forslag for å erstatte smertespråket. Det ene dreier seg om at queer-teoretiske perspektiver kan bidra til at seksualitet kan bli tolket på nye måter. Det andre knyttes til det seksuelle begjæret som et utgangspunkt for endring. Et slikt fokus kan bidra til at kategorier som ”homoseksuell” gjøres overflødige, og at smertespråket dermed mister sin betydning. ♦

Vårens seminarprogram

Vi ønsker velkommen til Senterets arrangementer i vårsemesteret.

Fullstendig program, omtale og eventuelle endringer vil bli lagt ut fortløpende på STKs hjemmeside <http://www.stk.uio.no/formidling/seminarprogram.html>

NB! Hvis du melder deg på STKs seminarer: Vær snill å si fra om du ikke kommer likevel! Da kan andre få din plass, og det vil dessuten lette den praktiske tilretteleggingen av arrangementene.

FEBRUAR

Masteroppgave om kjønn

TID: Torsdag 5. februar kl. 1415-1600

STED: STK, Gaustadalleen 30D, rom 420

På dette seminaret vil STK presentere hva senteret har å tilby studenter som skriver masteroppgave med kjønnsperspektiv. I tillegg får studentene mulighet til å treffe andre med interesse for kjønnforskning.

FAGLIG ANSVARLIG: Hilde Bondevik, STK.

Boklansering: Norske seksualiteter

TID: Mandag 9. februar kl 1800-2000

STED: Litteraturhuset, Wergelandsveien 29

Innlegg ved sosiolog May-Len Skilbrei, FAFO. Kommentarer ved antropolog Thomas Hylland Eriksen, CULCOM, UiO og seksualitetsforsker Agnes Bolsø, NTNU.

Norskhet og seksualitet kan koples sammen på måter som får noen seksuelle idealer og praksiser til å framstå som mer norske enn andre. Forfatterne skriver blant annet om seksualitet og norskhet i skolens lærebøker, om statens oppskrift på hva et godt parforhold er, og om nigerianske prostituerte som gjør prostitusjon på feil måte og på feil sted.

Boka er redigert av Wencke Mühleisen og Åse Røthing. Mer informasjon om boka finnes på forlagets hjemmeside: <http://www.cappelendam.no/main/Katalog.aspx?f=7139&isbn=9788202292386> Seminaret arrangeres sammen med Cappelen Akademisk Forlag og Forskningsprogrammet Kulturell kompleksitet i det nye Norge (CULCOM).

FAGLIG ANSVARLIGE: Åse Røthing, CULCOM og Wencke Mühleisen, STK.

Likestilling i kryssild I: Mannsmeldingen

TID: Torsdag 12. februar kl 915-1100

STED: STK, Gaustadalleen 30D, rom 420

INNLEDERE: Audun Lysbakken, nestleder i SV, Mari Teigen, ISF, Øivind Rongevær, LO og Marianne Inez Lien, STK. Stortingsmelding nr. 8, "Om menn, mansroller og likestilling", er den første av sitt slag i verden, men kritiske røster har hevdet at den er for tannløs og ikke tar gutters problemer alvorlig nok. Hva slags perspektiver og forslag preger meldingen? Vi innbyr til åpen ideutveksling mellom forskere, praktikere og politikere.

FAGLIG ANSVARLIG: Øystein Gullvåg Holter, STK.

Nye kjønn – andre krav I: På jakt etter klasse

TID: Tirsdag 24. februar kl 1315-1530

STED: STK, Gaustadalleen 30D, rom 420

INNLEDER: Postdoc Stine Faber Thideman, Aalborg Universitet. Thideman innleder med utgangspunkt i sin doktorgradsstudie om samspillet mellom kjønn og klasse hos et utvalg kvinner i en dansk småby. Undersøkelsen inngikk i et større Bourdieu-orientert prosjekt ledet av Annick Prieur ved Aalborg Universitet.

FAGLIG ANSVARLIG: Helene Aarseth, STK.

FEMM I: Russiske migrantkvinner i prostitusjon i Norge

TID: Tirsdag 24. februar kl. 1300-1500

STED: Institutt for samfunnsforskning, Munthes gate 31

INNLEDERE: Postdoc Christine M. Jacobsen, Sosialantropologisk institutt, UiO og forsker May-Len Skilbrei, FAFO.

Seminarrekken Feminisme og multikulturalisme (FEMM) fortsetter i 2009 som et samarbeid mellom ISF og STK. Utgangspunkt for det første seminaret er artikkelen "Prostitution, Gender and Migration" som Jacobsen og Skilbrei har skrevet i forbindelse med prosjektet PROGEMI.

FAGLIG ANSVARLIGE: Mari Teigen og Monica Five Aarset, ISF og Beatrice Halsaa, STK.

MARS

8. mars arrangement: Om kjønn og finanskriser

TID: Søndag 8. mars kl 1300-1530

STED: Gamle Festsal, Domus Academica, Karl Johans gt 47

VÅRENS SEMINARPROGRAM

INNLEDERE: Doktor i økonomi Lilja Mósedóttir, Islands universitet, professor Gro Hagemann, Historieseksjonen, UiO, forsker Selma Therese Lyng og forsker Sigtona Halrynjo, AFI og forskningsleder Mari Teigen, ISF.

FAGLIG ANSVARLIGE: Øystein Gullvåg Holter og Beret Bråten, STK.

Kanonseminar I: Virginia Woolfs kanon og kanonkritikk

TID: Torsdag 12. mars kl 1415-1600

STED: STK, Gaustadalleen 30D, rom 420

INNLEDER: Førsteamanuensis Anka Ryall, Universitetet i Tromsø. STK fortsetter kanonseminarene fra 2008. Første seminar setter fokus på Virginia Woolf og Anka Ryall vil presentere et kapittel i sitt pågående bokprosjekt om Virginia Woolf. Foruten å være den mest sentrale kvinnelige forfatteren i det tidlige 1900-tallets modernisme, deltok Woolf også i debatten om den litterære kanon. Siden 1970-årene har synspunktene hennes hatt stor innflytelse på feministiske litteraturforskeres kanonkritikk.

Anbefalt litteraturliste til seminaret, se STKs hjemmeside <http://www.stk.uio.no/formidling/seminarprogram.html>

FAGLIG ANSVARLIG: Jorunn Økland, STK.

Dokumentarfilm om Beauvoir og Sartre (ny visning)

TID: Torsdag 19. mars kl 1415-1600

STED: Georg Sverdrups hus (UB), Aud. 2, Blindern

INNLEDER: Ingeborg Owesen, STK

I dokumentarfilmen "Jean-Paul Sartre & Simone de Beauvoir" (1967) tar Beauvoir oss med rundt i gater og caféer i Paris. Hun diskuterer *Det annet kjønn* og legger for dagen sitt engasjement for kvinners frigjøring. Videre diskuterer Beauvoir og Sartre sine liv og arbeider, og den intellektuelles rolle i det moderne samfunn. Verken Beauvoir eller Sartre ville la seg intervju av fransk fjernsyn. Denne filmen er i så måte et sjeldent dokument.

FAGLIG ANSVARLIG: Hilde Bondevik, STK.

Nye kjønn – andre krav II: Class, Gender, and Temporality in a documentary film series on children growing up in the UK

TID: Tirsdag 24. mars kl 1315-1530

STED: STK, Gaustadalleen 30D, rom 420

INNLEDER: Professor Barrie Thorne, University of California, Berkeley, /STK.

Thorne innleder om kjønn og klasse med utgangspunkt i en

longitudinell engelsk dokumentarserie 'UP' som har fulgt en rekke personer hvert syvende år fra de var syv til de nå er 49 år gamle.

FAGLIG ANSVARLIG: Helene Aarseth, STK.

Medborgerskap, kjønn og demokratiutvikling

TID: Torsdag 26. mars kl 0900-1500

STED: Georg Sverdrups hus (UB), Undervisningsrom 1,(3511 Blindern)

INNLEDERE: vil bli annonsert senere.

I samband med den tverrfakultære satsingen på demokratiforskning ved Universitetet i Oslo, inviterer STK til et dagsseminar om medborgerskap, kjønn og demokratiutvikling, med presentasjon av pågående relevant forskning og diskusjon om nye samarbeidsmuligheter. Detaljert program kommer senere, se STKs nettside: <http://www.stk.uio.no/formidling/seminarprogram.html>

FAGLIG ANSVARLIGE: Beret Bråten og Øystein Gullvåg Holter, STK.

FEMM II: Institusjonalisert interseksjonalitet. Flerdimensjonal likestillingslovgivning og evalueringen av LDO

TID: Torsdag 26. mars kl 1300-1500

STED: Institutt for samfunnsforskning, Munthes gate 31

INNLEDERE: Seniorforsker Cecilie B. Neumann, AFI og rådgiver Rikke Randorff Hegnhøj, Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning.

Utgangspunkt for seminaret er AFIs evaluering av Likestillings- og diskrimineringsombudet og NIKKs rapport om flerdimensjonal diskrimineringspolitikk i Norden.

FAGLIG ANSVARLIGE: Mari Teigen og Monica Five Aarset, ISF og Beatrice Halsaa, STK.

Dialog Lund – Oslo: Aktuelle perspektiver på kjønns-/genusforskning

TID: Fredag 27. mars kl 1215-1715

STED: STK, Gaustadalleen 30D, rom 420

INNLEDERE: Professor Tiina Rosenberg, professor Diana Mulinari, prefekt og studierektor Kerstin Sandell, universitetslektor Jens Rydström og doktorandene Maja Sager og Anna Olovdotter Lööv, alle fra Centrum för genusvetenskap, Lunds universitet - samt forskere fra STK.

Hva skjer i svensk og i norsk kjønnsforskning for øyeblikket? Hvor går utviklingslinjene videre? På dette seminaret får STK besøk av forskere fra kjønnsforskningssenteret i Lund. Formålet er gjensidig orientering og dialog med henblikk på evt. videre samarbeid. Seminaret er også åpent for deltakere utenfor STK. Temaer vil blant annet være: nasjonalitet, medborgerskap og etnisitet, seksualitet

og intimitet, feministisk tenkning, historie og kunnskapsproduksjon, samt nordisk likestillingspolitikk.

Påmelding innen 15. mars til pamelding@stk.uio.no (begrenset deltakelse).

FAGLIG ANSVARLIG: Harriet Bjerrum Nielsen, STK.

APRIL

FEMM III: Menn i en minoritetskontekst

TID: Tirsdag 21. april kl 1300-1500

STED: Institutt for samfunnsforskning, Munthes gate 31

INNLEDERE: Konservator Thomas Walle, Norsk Folkemuseum og prosjektleder Elise Skarsaune, Reform.

Utgangspunktet for seminaret er Thomas Walles PhD avhandling *A Passion for Cricket: Masculinity, Ethnicity and Diasporic spaces in Oslo* og prosjektet "Fedre med minoritetsbakgrunn på helsestasjonene" ved Reform.

FAGLIG ANSVARLIGE: Mari Teigen og Monica Five Aarset, ISF og Beatrice Halsaa, STK.

Kjønn og biologi/medisin: Kvinners væsker I – om blod

TID: Onsdag 22. april kl 1215-1630

STED: Harriet Holters hus, seminarrom 201, Blindern

INNLEDERE: Sosiolog Elinea Oines, Universitetet i Uppsala, antropolog Kristin Hanssen, Sosialantropologisk institutt, UiO, professor Johanne Sundby og medisinhistoriker Anne Kveim Lie, Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin, UiO, idéhistoriker Hilde Bondevik, STK.

I samarbeid med KULTRANS-gruppen "Natur og naturlighet" fortsetter STK sin seminarrekke om kjønn i biologi og medisin. I 2009 vil fenomenet kvinners væsker undersøkes i lys av kultur- og medisin-historiske perspektiver. Bildet av kvinnekroppen er uløselig forbundet med kvinners væsker. Tårer, brystmelk, menstruasjonsblod, utflod etc. har inngått i forskjellige konstellasjoner i ulike historiske og geografiske kontekster. I forskningslitteraturen identifiseres væskene ofte med dikotomier som mannlig/kvinnelig, rent/urent, natur/kultur, normal/patologisk, orden/uorden – men er dette en fruktbar tilnærming? Tema for det første seminaret er blod – som både er et helt sentralt symbol i vår kultur og den viktigste av alle væskene.

Samarrangement med KULTRANS-gruppen og STK.

FAGLIG ANSVARLIGE: Anne Kveim Lie, IASAM og Hilde Bondevik, STK.

Kick-off seminar: Nye former for intimiteter

TID: Torsdag 23. april kl 0930-1500

STED: Georg Sverdrups hus (UB), Aud 2, Blindern

INNLEDERE: Dosent Annelie Bränström Öhman, Umeå Universitet, lektor Rune Gade, Københavns Universitet, forsker Jan Wickman, Åbo Akademi, forsker Tone Hellesund, Rokkansenteret og førsteamanuensis Agnes Bolsø, NTNU.

Denne konferansen markerer startskuddet for et større prosjekt om representasjoner og iscenesettelser av intimiteter, av personlige og nære relasjoner i offentligheten. Noen av hovedspørsmålene vil være: Hvilke implikasjoner har endrede diskurser og verdier vedrørende intimitet i den norsk/nordiske kulturelle offentligheten for samtidens forståelse av intimitet, seksualitet og kjønn? Og, hvordan endrer representasjoner om intimitet det offentlige landskapet vi til daglig beveger oss i.

FAGLIG ANSVARLIGE: Jørgen Lorentzen og Wencke Mühleisen, STK.

Kanonseminar II: Mary Wollstonecraft 250 år

TID: Mandag 27. april kl 1000-1500

STED: Rådssalen, Administrasjonsbygget, Problemvn. 7, Blindern

INNLEDERE: Professor i moderne historie Barbara Taylor, University of East London (forfatter av *Mary Wollstonecraft and the Feminist Imagination*) og forsker og filosof Martina Reuter, Helsingfors Universitet.

Mary Wollstonecraft ble født 27. april 1759 i Spitafields, London. At det nå er 250 år siden ønsker vi å markere med et dagsseminar viet nettopp forfatteren og filosofen Mary Wollstonecraft.

Seminaret vil rette søkelys på Wollstonecrafts meste kjente bok *A Vindication of the Rights of Woman* (1792), men også hennes skildringer fra Skandinavia *Min nordiske reise* (1796).

Wollstonecraft er blitt stadig mer aktuell både som politisk tenker og feministisk pionér. Hvilken relevans har Wollstonecraft som tenker og filosof i dag? Hva slags posisjon har hun innen feminismens historie?

For fullstendig program se STKs nettsider: <http://www.stk.uio.no/formidling/seminarprogram.html>

FAGLIG ANSVARLIGE: Tone Brekke og Ingeborg W. Owsen, STK.

MAI

Nye kjønn – andre krav III: Jenter på reisefot: kjønn og klassereise

TID: Tirsdag 12. mai kl 1315-1530

STED: STK, Gaustadalleen 30D, rom 420

VÅRENS SEMINARPROGRAM

INNLEDER: Forsker May-Len Skilbrei, FAFO.

Skilbrei har forsket på kjønn og klasse som erfaring, blant annet i sin avhandling *"Dette er jo bare en husmorjobb": ufaglærte kvinner i arbeidslivet*. Hun innleder her om klassereiser sett i et kjønnsperspektiv.

FAGLIG ANSVARLIG: Helene Aarseth, STK.

Kanon III: Oppstartskonferanse: Gender and Canonicity: Materials, Challenges, and Approaches

TID: Mandag 25. mai kl 0900-1800

STED: Georg Sverdrups hus, (UB), grupperom 4 (rom 3524)

INNLEDERE: Professor Jane Stevenson, University of Aberdeen, Dr. John Lyons, University of Bristol, Dr. Yvonne Sherwood, University of Glasgow og Professor Jorunn Økland, STK.

Oppstartskonferanse for NFR-prosjektet Kjønn, kanonisitet, kritikk: Feminisme som hermeneutikk og kanontransformasjon. Prosjektets sentrale problemstillinger på den historisk-materielle siden er: Hvordan kan man studere kanondannelser kjønnskritisk? Hvilke faktorer skal man fokusere på, og hvilke metoder er mest fruktbare? Hvordan kan kjønnskritiske studier av kanonisitet og kanondannelser bidra til at feministisk teori får en mer konkret og realistisk forståelse av endring, endringspotensiale og endringskriterier. For mer utfyllende informasjon og program, se STKs nettside <http://www.stk.uio.no/formidling/seminarprogram.html> Påmelding innen 21. mai til pamelding@stk.uio.no merket "Kanon III". FAGLIG ANSVARLIG: Jorunn Økland, STK.

*** International research symposium: Growing up today – the experience of social class**

TID: Tirsdag 26. mai kl 1000-1700, onsdag 27. mai kl 0900-1600

STED: Eilert Sundts hus, A-blokka, Aud 3, Blindern

INNLEDERE: Professor Il Barrie Thorne, University of California, Berkeley/STK, forsker Beverley Skeggs, Goldsmiths University of London, professor Valerie Walkerdine, Cardiff University, forsker Randi Wærdal, ISS, UiO, Kari Stefansen, NOVA og forsker Helene Aarseth, STK.

This conference will focus on the significance of social class in three main areas; upbringing in the family, in school, and in modern consumerism and on a Nordic, respectively British/US context. Charge for participation NOK 300,-. Registration by electronic payment in advance marked "Social class" within May 1. (Limited participation). For payment instructions and more information, see http://www.stk.uio.no/English/seminarprogram_eng.html

FAGLIG ANSVARLIGE: Harriet Bjerrum Nielsen og Helene Aarseth, STK.

JUNI

Feministisk filosofisk forum: Ethics Across Borders: Moral Reasoning in a Diverse and Unequal World

TID: Torsdag 4. juni kl 1415-1600

STED: STK, Gaustadalleén 30D, rom 420

INNLEDERE: Alison Jaggar, University of Colorado, USA and CSMN (Center for the Study of Mind in Nature), UiO og Theresa Weynand Tobin, Marquette University, USA.

Jaggar and Tobin will present their joint work-in-progress *Ethics Across Borders: Moral Reasoning in a Diverse and Unequal World*. The book also addresses how substantive moral claims can be objectively justified in a global context characterized by tremendous diversity and inequality. Moral reasoning in a global context is challenging because differently situated people often lack shared moral understandings and often stand to each other in relations of epistemic inequality.

FAGLIG ANSVARLIGE: Tove Pettersen, IFIKK og Ingeborg W. Owsen, STK.

Kanonseminar IV: Sigmund Freud og den medisinske/psykologiske kanon

TID: Onsdag 17. juni kl 1215-1500

STED: Georg Sverdrups hus (UB), grupperom 4 (rom 3524), Blindern

INNLEDERE: Psykoanalytiker Torberg Foss, stipendiat Aina Olsvold og førsteamanuensis Hilde Bondevik, STK.

Dette seminaret setter fokus på medisinen og psykologiens kanon. Flere av Sigmund Freuds tekster og teorier har her en plass. Samtidig utfordrer Freud etablerte forståelser i både medisin og psykologi – i egen samtid så vel som i dag.

Anbefalte tekster av Freud: *Bruddstykke av en hysterianalyse* (1905) og *The Ego and the Id* (1923).

FAGLIG ANSVARLIGE: Aina Olsvold og Hilde Bondevik, STK.

*** PhD kurs: Intersectional Perspectives on Gendered Citizenship**

TID: 15.-18. juni

Kurset arrangeres av FEMCIT, og du finner mer informasjon om dette kurset på FEMCITs nettside <http://www.femcit.org/news.xpl?theID=34>

Biologi – grunnlaget for å forstå kjønn

Hvis kjønnsforskningen skal kunne argumentere mot populærvitenskapelige og inngrodde forestillinger som lenker kvinner til kjøkkenbenken må man gjøre biologien til sin venn, og ikke til noe man avviser som irrelevant - eller avskriver med henvisning til at man ikke vet noe om det. Det mener Anna W. Blix som nettopp er ferdig med 2. semester på bachelor i biologi. Hun tar fag om kjønn som frie emner.

Illustrasjonsfoto: www.colourbox.no

Av ANNA W. BLIX, student, UiO
annablix@gmail.com

Hvorfor har vi kjønn?

I motsetning til mesteparten av alt liv på jorda, har mennesket og en del andre arter kjønn og seksuell reproduksjon. Aseksuell reproduksjon vil si å kloner seg selv, og lage kopier med nøyaktig samme genom (betegnelsen for en arts fullstendige arvemateriale - den totale genetiske informasjon) som seg selv.

Mange arter som har seksuell reproduksjon er hermafroditter, de kan lage både hun- og hanngameter som blir til eggceller og sædceller. Hvorfor har mennesket et kjønn per individ, og to kjønn til sammen? Å reproducere seg seksuelt har fordeler. Genomet blir ikke klonet, men en rekombinasjon,

halvdelen fars og halvdelen mors gener. Dette er en evolusjonær fordel, fordi det skaper større genetisk variasjon. Den genetiske variasjonen gjør at evolusjonen kan gå raskere.

Seksuell drift

For å reproducere seg trenger man en eggcelle og en sædcelle. Hunner er de som produserer eggcellene, og hanner er de som produserer sædcellene. Dette er biologi, det kommer vi ikke utenom. Men skal disse biologiske kjønnene ha betydning for våre kjønnsroller? Hvorfor kvinner og menn har de kjønnsrollene de har i dagens samfunn er det store spørsmålet. Jeg skal ikke prøve å svare på det. Men hvorfor har vi mennesker valgt å legge så stor vekt på kjønn i forhold til arbeidsdeling, og ikke for eksempel delt arbeidet mellom sterke og svake

personer, eller høye og lave mennesker? Jeg tror dette er fordi vi har seksuell drift. I evolusjonær sammenheng er reproduksjon den sentrale nødvendigheten for arters eksistens og utvikling. Hva skal til for å reprodusere seg? Ingen vil jo gjøre det hvis det gjør vondt. Den seksuelle driften sikrer at individene vil parre seg og dermed reprodusere seg. Å si at bare mennesker har seksuell drift blir feil. Hvem har vel ikke sett hvordan en hund i løpetid gjør seg til, og hvordan hannhundene begynner å sikle straks de lukter løpetid?

Flere kjønnsforskere argumenterer for at mennesket har flere kjønn enn to, siden det blir født flere barn som er hermafroditter eller interseksuelle hvert år. Problemet med å bruke slike eksempler som bevis for at vi ikke trenger de kjønnsrollene vi har i dagens samfunn, er at hermafroditter handler om kjønn, ikke kjønnsroller. Evolusjonsmessig har hermafroditisme ikke vært noen god strategi for mennesket, det kan vi se på antallet biologiske kvinner, biologiske menn og biologiske "noe midt imellom". Fordi vi har seksuell reproduksjon skjer det ofte mutasjoner som kan være til fordel for oss, og ofte mutasjoner som ikke er en fordel. De som ikke er en fordel kan være sykdommer, kromosomfeil som fører til spedbarnsdød, eller feil på kjønnsorganene som gjør at individet ikke kan reprodusere seg. Hermafroditter, interseksuelle og transseksuelle kan derimot brukes som eksempler på hvordan vi forstår kjønnsroller ut fra biologisk kjønn.

Å forklare kjønnsroller ut fra biologi

Sosiobiologiske argumenter har blitt brukt for å forklare hvorfor kvinner og menn er forskjellige. Sosiobiologien prøver å forklare all sosial atferd med utgangspunkt i biologien. Det legges vekt på individets trang til å reprodusere seg selv, og det at menn produserer millioner av spermier, mens kvinner kun produserer et egg per måned, betyr at menn vil ønske å parre seg med så mange som mulig, mens kvinner vil leve monogamt og ha en beskytter og medoppdrager. Forskjell i hormonutskillelse har vært brukt for å forklare hvorfor kvinner er mentalt ustabile når de har menstruasjon, og forskjell i hjernestørrelse har vært brukt for å forklare kvinners manglende intelligens.

Disse teoriene er forkastet av de aller fleste biologer i dag, selv om populærvitenskapen fremdeles kommer med oppgult som begrunner dagens kjønnsroller i vår likhet med for eksempel meitemarken eller sjimpansen.

Ingen vitenskap kan befri seg helt fra subjektivitet, heller ikke biologien. Mange argumenterer med at våre kjønnsroller

er naturlige, siden det i naturen er mange arter som har to kjønn, og der hunnkjønn tar seg av ungen. Man kan likevel ikke si at dette er mest naturlig. Det mest vanlige er aseksuell reproduksjon. Innenfor arter med seksuell reproduksjon er diversiteten i reproduksjon så stor at det er vanskelig å si hva som er dominerende. Når sjøhesthannen i mange bøker presenteres som en raritet fordi den er 'gravid', er det å bruke menneskets forestilling om hvordan verden skal være bygd opp som modell, og definere alt annet som rart.

Kjønnsroller hos mennesket

Straks man begynner å studere biologi ser man at naturen ikke kan brukes som hovedbegrunnelse for hvorfor mennesket har de kjønnsrollene vi ser i dag. Det av den grunn at mennesket trakk det lengste strået i den evolusjonære loddtrekninga, og utviklet en større hjerne enn alle de andre artene. Vi har bygd et samfunn som ikke ligner noen andre 'samfunn' vi finner på jorda i dag. Uten at jeg kan veldig mye om dette, vil jeg påstå at menneskets hjernebark gjør oss i stand til å vurdere inntrykk vi får, og å overstyre reflekser. Et menneske kan for eksempel velge å ikke reprodusere seg. Så langt tyder ingenting på at individer av andre arter selv tar et valg om å ikke reprodusere seg. Den seksuelle driften overstyrer, og hannhundene bare må stikke av og parre seg når de lukter løpetid, for å si det litt enkelt.

Overstyringen av impulser gjør at mennesker endrer atferd. Vi blir ikke lenger like styrt av driftene våre. Derfor er det bred enighet om at menneskets atferd kommer av kulturelle og sosiale normer i samfunnet, og kan ikke forklares med bakgrunn i hvordan sjimpanser eller meitemarker oppfører seg overfor hverandre.

Kjønnsforskningen trenger biologene

Kjønnsforskningen trenger en forståelse av biologi for å kunne argumentere mot påstander av typen "hunnløvene tar seg av ungene – derfor er det naturlig, og mennesket må også gjøre det" (Visste du at hannløver dreper alle unger som ikke er deres egne når de tar over en ny flokk? Det skulle tatt seg ut hvis alle stedefdre gjorde det samme...). Antropologer, samfunnsvitere, filosofer og andre har vist at kjønnsrollene ikke trenger å være så fasttømret som de er. Vi trenger flere biologer som kan forske på kjønnsforskjeller. Ikke bare på atferdsnivå, men helt ned på cellenivå trenger vi en forståelse av kjønn, og en interesse for hva som kan forklares biologisk – og hva som absolutt ikke kan det. ♦

Women's Studies og ekorn

Canada er det store landet ovenfor USA som definitivt ikke er USA, i hvert fall ikke i følge Michael Moore. Landet er kjent for lønnesirup, ville bjørner, ishockey og en rekke musikere. Det var stort sett det jeg visste før jeg dro. Nå vet jeg også at hovedstaden heter Ottawa, og at i Kingston kryr det av ekorn!

Av ELIN RØDAHL LIE, utvekslingsstudent, TKS, Kingston, Ontario, Canada
elin_lie@hotmail.com

Jeg heter Elin og har vært på utveksling Canada med programmet Tverrfaglige kjønnsstudier (TKS) ved STK. Universitetet heter Queens University, og det ligger i Ontario i en liten by som heter Kingston. Universitetet er et campusuniversitet og det er visstnok laget som en etterligning av universitet i Edinburgh i Skotland og er ganske så pent å se på. Kingston ligger mellom to av Canadas største og mest spennende byer - Montreal og Toronto, og hovedstaden, Ottawa, er bare et par timer unna.

I tillegg til å være en ekornby, er Kingston definitivt også en studentby. Det bor ca 20 000 studenter her, noe som preger byen i stor grad. Men Kingston har nå likevel beholdt sin sjarm med sine britisk inspirerte murhus og den vakre beliggenheten mot Lake Ontario. Og særlig rundt juletider, viser byen seg fram med julebelysning overalt. Og her er det selvfølgelig ikke nok med noen enkle hvite lyspærer. Her har hvert tre sin farge og på verandaen har naboen ikke bare julelys i alle farger, men også en opplyst kjempenisse eller selveste julekrybben rammet inn av full sirkusbelysning.

Det vi kaller Tverrfaglige kjønnsstudier ved UiO, kalles fortsatt (enn så lenge) her for Women's Studies. På Queens kan man ta både BA og fra nå av også MA i Women's Studies. Programmet har nok en noe bedre kjønnsbalanse enn det vi har hjemme, men det er en stor overvekt av jenter også her. Det vanlige på Queens er å ta fem kurs hvert semester. For en norsk student som er vant til å holde styr på tre kurs er det er ganske mye jobb. Men det betyr også at man får mer ut av det ene semesteret som utvekslingen varer, og at man fra universitetets side har mulighet til å tilby noe smalere temaer. Siden jeg reiste ut med frie emner, kunne jeg velge alt hva Women's Studies hadde å by på, i tillegg til andre fag som de samarbeider med. Jeg har for eksempel tatt et mediaemne som het "Women and film", som har vært veldig spennende.

Canada er kjent for å ha en vellykket miks av en multikulturell befolkning. Om dette ikke er gjenspeilet akkurat på Queens, som har en ganske så hvit og hetero studentmasse,

så er det ganske tydelig i Women's Studies-fagene som tilbys. I tillegg til film, har jeg fordypet meg i "black feminism", rasisme, kolonialisme, globalisering og forskjellig "politics of expression". Canada kjenner seg muligens nærmere kolonitiden og slavetiden til USA enn det vi gjør i Norge, så det har vært utrolig spennende og lærerikt å få studere disse temaene her: Hvordan makt og posisjon i samfunnet er definert på bakgrunn av kjønn, klasse og rase og har røtter i historien med kolonialiseringen, og hvordan dette også har betydning for rasisme, feminisme og multikulturalisme i den globaliserte verden i dag, også i Norge.

Det må jo legges til at å studere i utlandet er ikke bare enkelt, siden alt foregår på et annet språk. Men engelsk er jo ikke det verste for de som har fullført norsk skole, og både professorene og de andre studentene er vant til utvekslingsstudenter - de er ganske forståelsesfulle for mulige språklige feiltrinn. Men hva jeg også har måttet venne meg til er en annen universitetskultur og en annen undervisningsform som inkluderer mer fag, mer å lese, mer å innlevere, mer diskusjon og mindre forelesninger. Universitetsmetoden i Canada minner litt mer som skolen i Norge, men det betyr jo at man går ut av semesteret og virkelig har lest. Egentlig har vi noe å lære av de kanadiske studentene som ikke tenker seg om to ganger før de rekker hånden i været og kaster seg inn i diskusjonen.

Jeg er veldig glad jeg fikk dette semesteret utenlands, og jeg er ganske sikker på at alle har godt av å bli tvunget til å se seg selv og sin egen studiehverdag litt utenfra, se at det kan gjøres på en annen måte. Det er vel det feministiske og andre kritiske inspirerte studier er bygget på; å fungere som en motvekt og en kritisk røst til det gjeldende, heteronormative vestlige, tankesett som har dominert og fortsatt dominerer både innenfor vitenskap og andre samfunnsinstitusjoner? Jeg mener nå i hvert fall at slike studier nettopp handler om å åpne opp for andre perspektiver, og det får man ved å reise utenlands. ♦

10 år med undervisning ved STK

Senter for tverrfaglig kjønnsforskning har tilbudt undervisning siden 1999, hatt sitt eget bacheorprogram i seks år, en årsenhet i fire år og gitt masteremner i to år. Senteret kan altså feire sitt 10-års jubileum som undervisningsenhet. Med støtte i studentevalueringer og ekstern fagevaluering kan vi oppsummere at tilbudet så langt har vært vellykket og at STK har bidratt til at kjønnsstudier har fått en selvfølgelig plass og en vital og stabil ramme ved Universitetet i Oslo. Nå går vi inn i en periode hvor det skal arbeides videre med undervisningstilbudet i forhold til de faglige prioriteringene.

Av HILDE BONDEVIK, programleder, STK
hilde.bondevik@stk.uio.no

Bachelorprogrammet Tverrfaglige kjønnsstudier (TKS) har en opptaksramme på 25 studenter, og disse plassene har vært fylt siden programmet startet i 2003.

STK tilbyr ni ulike emner og 16 fagfordypninger

I juni 2009 vil det fjerde kullet studenter som har fulgt hele TKS-programmet, tidligere Kjønn, feminisme og likestilling (KFL), bli uteksaminert. Også årsenheten har fylt sin ramme på 10 studenter per år siden oppstarten høsten 2005. STK tilbyr per i dag ni ulike emner, hvorav fire gis på både bachelor- og masternivå. TKS-programmet har to studielinjer; *Kjønn med fagfordypning*, og en mer yrkesorientert og praktisk rettet *Likestillingslinje*. Fordelingen mellom disse er fremdeles ganske jevn. Programmet samarbeider med i alt 16 fagfordypninger, og er blant de mest tverrfaglige programmene på UiO. I løpet av 2009 vil STK utvikle nye emner og på sikt planlegges det også et utvidet tilbud i kjønnsstudier på masternivå.

Fag- og pizza-kvelder

Nytt i høstsemesteret 2008 var ordningen med fag- og pizza-kvelder for studentene, en ordning vi ønsker å etablere som et fast studentarrangement fremover. Det har til nå vært arrangert to slike fagkvelder: en kveld hvor Sally Potters filmatisering av Virginia Woolfs roman *Orlando* ble vist, og en kveld hvor en rådgiver fra Barne og familiedepartementet snakket om behovet for kunnskap om kjønn i offentlig sektor. Ansvaret for kveldene fordeles mellom lærerne og programutvalget, og er et ledd i å styrke det faglig-sosiale tilbudet for studentene. Vi håper dette kan bidra til å aktualisere fagfeltet og fungere som et slags "lim" i programmet og blant de ulike studentgruppene. Så langt har dette blitt godt mottatt av

studentene og programutvalget. Våren og høsten 2009 fortsetter vi med kveldene i de nye lokalene i Gaustadalléen 30D – alle studenter er velkomne.

Rekruttere flere menn til kjønnsstudiene

Programledelsen har satt i gang arbeidet med å fornye og tydeliggjøre TKS-avtalene med de ulike fagfordypningene, for å sikre at studentene på fagfordypningsretningen får gode rammer og mer fokus på sitt avsluttende arbeid. Vi vil i 2009 også arbeide for å sikre et videre samarbeid med Humanistisk prosjektsemester, og sørge for at studentene der får gode og relevante prosjekter, også fremover. Arbeidet med å forbedre emneevalueringene samt rekruttere flere menn til programmet, årsenheten og de ulike emnene fortsetter. I tillegg vil vi ha et særlig fokus på heisemnene og søke å videreutvikle disse i lys av de erfaringene vi til nå har gjort. Vi ønsker også å forbedre program- og emnebeskrivelsene med særlig vekt på en tydeligere formulering av læringsutbytte på studieprogram- og studieretningsnivå, på emnegruppenivå og på enkeltemnenivå.

Nye utvekslingsavtaler

Arbeidet med å forhandle frem nye utvekslingsavtaler for TKS-studentene videreføres også. I tillegg til avtalene vi har med de nordiske hovedstedene, med Queens University i Canada og med Humboldt Universitat i Berlin søker vi a etablere et par gode avtaler med universiteter som tilbyr undervisning i kjønnsstudier pa engelsk. Vi opplever na at det er økende interesse for a benytte utvekslingsavtalene og at flere studenter ønsker a reise ut for en periode.

Alt tyder pa at vi gar inn i en ny og spennende 10-ars periode nar det gjelder kjønnsstudier ved Universitetet i Oslo. ♦

Hvorfor ja til mannlig omsorgsplikt og nei kvinnelig verneplikt?

I høst inviterte Senteret til to seminarer i serien "Likestilling i kryssild". De ble ledet av Øystein Gullvåg Holter, UiOs nye professor i mannsforskning. Spørsmål om betydningen av sosial klasse for uttak av foreldrepermisjon ble diskutert. Den kritiske kapitalens bruk til å analysere spørsmålet om allmenn verneplikt også for kvinner ble også diskutert. Det var mange flere problemstillinger og parallelle diskusjoner i innleggene og debatten, som jeg ikke vil gjengi her.

Av OLE B. NORDFJELL, sosiolog, Reform
ole@reform.no

På ynglepleieseminalet ble spesielt spørsmålet om mer kjønnsbalanserte ordninger bidrar til å ekskludere håndverks- og arbeiderklassefamilier viet oppmerksomhet. Gjennom sitt empiriske studie av hvordan foreldrene løser barnas omsorgsbehov den første tiden (også publisert i Samfunnsforskning nr. 3, 2008), ga Kari Stefansen og Gunnhild R. Farstad, begge NOVA, debatten et grunnlag. Når mor er hjemme hele fødselspengeperioden unntatt fedrekvoten og mor fortsetter med kontantstøtte henger det ofte sammen med en klassebasert forståelse av barnet, fortalte Stefansen og Farstad. Foreldrene mener at barna har behov for et skjermet rom for omsorg, hvor det oppfattes for tidlig å begynne i barnehage ved ett års alder. Mens når mor og far veksler med å ta ut foreldrepermisjon og å jobbe, så henger det ofte sammen med en middelklassebasert og individualisert forståelse av barnet. Verden blir forstått som full av muligheter for barnet og for barnets utvikling av autonomi.

De andre innlederne Hanne Haavind, Psykologisk institutt og Jørgen Lorentzen, STK og de øvrige deltakere bidro med spennende minianalyser og måter å se på klasse, kjønn, økonomi og ordening. Ikke minst ble behovet for å gjøre klasseanalyser av middelklassebarnet og middelklassefamilien understreket. Grensen mellom å gi beslutningsgrunnlag gjennom forskningen og å drive politikktutforming, var også et spørsmål som ble diskutert.

Bedre at Forsvaret sosialiserer menn enn kvinner inn i sitt regime?

Spørsmålet om allmenn verneplikt også for kvinner ordnet diskusjonen på det andre seminaret. Torild Skard, NUPI, gikk i sitt innlegg sterkt til angrep på "forsøkene på å presse jenter inn i Forsvaret." Skard stilte seg undrede til at en mekanisk likebehandling av menn og kvinner på dette området innebærer likestilling. I den etterfølgende diskusjonen ble flere av Skards argumenter imøtegått. Hvis Forsvaret forstås som et destruktivt maskulint lydhets- og krigsregime som unge sosialiseres inn

i, så gjenstår det å besvare om det er bedre å korrumpere unge menn enn å korrumpere unge kvinner.

De øvrige innlederne Berit von der Lippe, BI og Inger Skjelsbæk, PRIO, var også kritiske til allmenn verneplikt for kvinner. I debatten fikk jeg inntrykk av at innlederne hadde behov for å kontekstualisere og forsvare sitt standpunkt. Det er en økende privatisering av militær krigføring med USA og Blackwater i spissen, påpekte von der Lippe. Og slik jeg forsto henne har ikke norske militære og i alle fall ikke norske kvinnelige vernepliktige noen plass i denne utviklingen.

Seminalet bidro til å trekke opp et lerret og vise den store relevansen av et kjønnsperspektiv i analyser av militæret og vernepliktige. Spesielt satte jeg pris på von der Lippes analyseansatser over kjønn og maskuliniteter i krigens språk.

Kjønnsforskningen som premissleverandør innenfor forsvarspolitikken?

Spørsmålet jeg stilte meg i etterkant var hvorfor flere kjønnforskere har et utenforskap når det gjelder utviklingen av forsvarspolitikken og et innenforskap i forhold til utviklingen av ynglepleien. For det var unektelig det inntrykket jeg fikk på seminarene, understreket av analysene om nei til allmenn kvinnelig verneplikt. Det er sikker mange og ulike grunner både av historisk og institusjonell art som ligger til grunn.

Forsvaret, som jeg etter inspirasjon fra seminaret kunne døpt om til 'Mannlig våpenbasert forsvar', etterspør ikke kunnskap om kjønn og likestilling i samme omfang som barne- og likestillingsdepartementet gjør. Like fullt undres jeg. Jeg skulle gjerne sett at den kritiske kapitalen som kjønnsforskningen representerer i større grad var premissleverandør for forsvarspolitikken, slik den er i barne- og familiepolitikken. Men jeg kan vanskelig se at det kan skje med et utenforskap som den primære kritikkposisjonen. På seminaret ble flere substansielle grunner for at kjønnsforskning kan ha noe å bidra med trukket fram. Blant annet at kvinner i liten grad opplever at Forsvaret er noe som angår dem eller som de trenger å ha noen mening om. Jeg ser fram til flere kryssildseminarer som gjør kjønnsforskningen relevant på andre kontroversielle og betydelige demokratiske problemområder. ♦

Menn til å le av – eller til å le med?

Sjelden har latteren sittet så løst på en forskningskonferanse som på Menns plass i likestillings-samfunnet, i november. Konferansen markerte avslutningen på forskningsprosjektet Menn og maskuliniteter, som er det første større forskningsprosjektet på menn i Norge sett fra et kjønnsforskningsperspektiv. På konferansen ble hovedfunn fra fem ulike forskningsprosjekt presentert med fokus på farskapets historie, menn og likestilling i familien, menn i relasjon til barn og omsorg, menn og vennskap og pakistanske menn i et nytt hjemland.

Av BRITT KRAMVIG, Seniorforsker NORUT, Tromsø
bk@norut.no

Statsråd Anniken Huitfeldt innledet konferansen med å peke på at World Economic Forum nylig kåret Norge til verdens mest likestilte land. Én årsak er at menn er mer deltagende i familien enn i mange andre europeiske land. For også menn tjener på økt likestilling, påpekte Huitfeldt. De får mer tid sammen med barn og familie og mer balanse mellom arbeidsliv og familieliv. I desember ble stortingsmeldingen om menn, mannsroller og likestilling lagt frem.

Legitimering av far som reell omsorgsperson

Fødselstallene i Norge har økt etter at utvidede fødselspermisjonsordninger ble innført. Fedrekvoten er viktig, ikke minst fordi den fungerer som en norm for arbeidsgivere. Fra 1990 til 2005 reduserte småbarnforeldre ukentlig arbeidstid med om lag 1,5 timer. Samtidig opplever småbarnsfedre en sterk 'tidsskvis'. Arbeidslivet legger ikke tilstrekkelig grad til rette for at far, på lik linje med mor, kan utøve omsorgsarbeid for barna. Derfor er det viktig at samfunnet, gjennom permisjonsordningene, faktisk legitimerer far som reell omsorgsperson. Både menn og kvinner tjener på likestilling, påpekte Huitfeldt. Til tross for dette er det norske arbeidslivet fremdeles kjønnsdelt. Både gutter og jenter velger tradisjonelt. I tillegg faller gutter oftere ut av utdannings-systemet. Dette er utfordringer som regjeringen er opptatt av i den nye stortingsmeldingen.

Huitfeldt pekte på at kjønnsforskning er viktig i forhold til politikktutforming i Norge. Hva kan vi trekke ut som hovedfunnene i forskningsprosjektene? Hvordan kan vi få disse til å virke frigjørende i vår egen samtid? For det første at det ligger frigjørende prosesser i å se dagens praksiser i

Tre av innledeerne på konferansen Menns plass i likestillings-samfunnet.

relasjon til de historiske og kulturelle betingelser som menn gjør maskulinitet og farskap gjennom. Menn som kjønn skapes gjennom ulike tidsepoker og i relasjon til pågående samfunnsmessige endringer. Både farskap og vennskap mellom menn står i et dynamisk forhold til de betingelser de skapes under.

Far både i og for familien

Hjemmedyrkingen i 1800-tallets borgerlige familie omfavnet fedre i rollen som tilstedeværende, som oppdrager og med vennskap til sine barn, og der også vennskap til andre menn ble satt høyt. Far skulle lede familien, *han var både i og for familien* og som patriark nødvendig for en kristen oppdragelse. Menn, som på begynnelsen av 1800-tallet hadde en aktiv tilstedeværelse i familien, ble gjennom institusjonsbyggingen og moderniteten presset ut av familien, der skillet mellom arbeid og familien vokste frem. Samtidig ble intimitet og nærhet mellom menn i arbeidskollektivet sett på som truende og frastøtende. Det er i forlengelsen av dette skillet at kvinnen får oppgaven med å legge til rette for at hjemmet er et godt sted å være når mannen kommer hjem. Fedre får en dobbel posisjon. De er *for familien* i egenskap av å være forsørger – samtidig som dette står i et spenningsforhold til å være *far i familien* og de intimitetsrelasjoner som menn tidligere hadde hatt tilgang til. Gjennom ekteskapsloven av 1927 blir mors rolle som omsorgsperson og fars rolle som den økonomiske forsørger juridisk manifestert. Meningen med hjemmet tapes

Foto: Nina Heilmann

Fra venstre: Arnfinn J. Andersen, Thomas Valle og Jørgen L. Lorentzen.

for mannen, og Jørgen Lorentzen argumenterte for at dette kan ses som en kulturell forvisning av mannen. Denne familie-modellen rendyrkes frem mot 1970-tallet der det senpatriarkalske morsidealet sprekker, og dette åpner nye mulighetsrom for menn og fedre.

Arnfinn J. Andersen pekte på at endringer i økonomien og arbeidslivsorganiseringer, med overgangen fra industriarbeid til servicearbeid, lager rom for at intimitet og vennskap igjen får større betydning. Dette innebærer at nye idealer for maskulinitet formuleres – ikke minst i kjølvannet av kvinners krav om større likestilling.

Omorganisering i hjemmet - dagliglivet blir prosjekt

Helene Aarseths forskningsarbeid trekker oss nærmere vår egen samtid gjennom studier av nye fedre fra 1990-2005. Det er viktig for fedrene i hennes materiale å artikulere distanse til den tradisjonelle forsørgerfaren. Aarseth pekte på at de tydeligste observerbare endringer i denne epoken er at familielivet blir organisert som et fellesprosjekt, særlig i forhold til barna. Det er ikke kravet om likestilling som nærer disse endringene, men at parene fordeler det emosjonelle arbeidet i hjemmet seg imellom. Dagliglivet blir prosjekter som må gjøres, der man importerer arbeidslivets organisasjonsformer inn i hjemmet. Noe som blant annet skaper rom for en emosjonell frikobling mellom kvinnen og husarbeidet. Det nye fokuset blir på gjøremålenes rammer og mening, der det ikke skjer en nedprioritering, men en omorganisering av arbeidet i hjemmet.

Samtidig er det mye som presser seg på, i spennet mellom kravet fra arbeidslivet og organiseringen av familien. Dette gjør at det fremdeles er en nærværende mulighet for kvinner å tre tilbake og inn i familien når de får barn, eller at dette utløser konflikter og eventuelle skillsmisser. Hva skjer da med fedrene?

Forsørgerfaren, hjelpe-til-faren og den likestilte faren

Knut Oftung svarte på dette gjennom å rette fokus på omsorg, mestring og livskvalitet hos skilte fedre. Han pekte på at omsorgspraksisene og rammene for disse praksisene skaper et spenningsfelt som løses gjennom å gripe til eksisterende skript for hvordan man kan være far. Oftung trakk frem tre skript for farskap, og argumenterte for at gjennom disse skriptene skaper fedre mening og opplevelse av sammenheng i sine liv som far. Disse skriptene er forsørgerfaren, hjelpe-til-faren og den likestilte faren. Skriptene er ikke statiske – de ligger der som muligheter menn bruker i ulike livsfaser, og som løsninger i situasjoner der samvær med barna står på spill. I de ulike skriptene ligger det rom for å konstituere og bekrefte seg selv som far på ulike måter. De blir i tillegg mestringsstrategier i møte med den sårhet som tapet av barnas nærhet innebærer for mange skilte fedre. Samtidig gir disse ulike skriptene en mulighet for menn til å koble seg fra barnet. De kan være destruktive valgmuligheter som eksisterer på den mannlige banehalvdel, og utgjør betingelsene for at menn kan velge bort samvær med barna. Denne uforpliktende og destruktive frakoblingslogikken er kjønnen påpekte Oftung.

Avslutningsvis ga Thomas Valle oss et innblikk i cricket-spillet betydning for menn med minoritetsbakgrunn. Han argumenterte for at vi må forstå pakistanske menns opptatthet av cricket som en strategi menn benytter, både som en vei inn i arbeidslivet, gjennom de nettverk som etableres, og som en kilde til maskulin selvidentitet. På cricketbanen kan de tre ut av statusen som minoritetsmenn, de unndrar seg de hegemoniske diskursene og trer frem som subjekter. Cricket er et sosialt omdreiningspunkt som både gir vennskap og intimitet, og som gir en diasporisk tilhørighet.

Latteren satt, som nevnt innledningsvis, løst under alle presentasjonene. Ler vi av menn eller ler vi med dem? Latter kan være en maktstrategi, men er i tillegg også frigjørende. Kanskje er det frigjørende for oss alle at menn får et kjønn – og at når de strever med å gjøre kjønn på nye måter, blir mannens sårbarhet også mer synlig? Det at vi i vår samtid kan le sammen, innebærer det at vi emosjonelt er mer tilgjengelige for hverandre? Kan latter forløse noe av den smerten og den risikoen som det er å være kjønn? ♦

Kjønnsforskning NÅ! eller NÅ?

For tredje året på rad ble konferansen Kjønnsforskning NÅ! arrangert. Senter for tverrfaglig kjønnsforskning ved Universitetet i Oslo fikk stafettpinnen fra Senter for kjønnsforskning, NTNU, som huset arrangementet i fjor (og som fikk den fra SKOK, Universitetet i Bergen, som startet det hele i 2006). I to dager i november 2008 var 65 kjønnsforskere fra hele landet samlet for å diskutere sentrale problemer og tema for vår forskning akkurat nå.

Foto: Rolf Tore Thomassen

Professor Anne-Jorunn Berg, Høgskolen i Bodø.

Av ANN THERESE LOTHERINGTON, Forskningsleder, Norut, Tromsø
atl@norut.no

Entusiastisk fortalte jeg to venninner om hva jeg skulle være med på dagen før konferansen. De kvitterte med å spørre om tegnsætningen var riktig: Det korrekte måtte vel være spørsmålsteget? Selv om det var sagt med glimt i øyet inspirerte spørsmålet til å tenke over kjønnsforskningens aktualitet og relevans. Er det slik at vi bedriver en forskningsaktivitet som bidrar til økt innsikt i kjønnsbaserte diskriminerings- og undertrykkelsesmekanismer i samfunnet, eller er vi en gjeng nerder som nyter våre egne teoretiske spissfindigheter som ingen andre ser nytten av? Jeg bestemte meg for å ta med meg spørsmålet til konferansen og bruke det i refleksjonen over det jeg så og hørte.

Frisk, nyskapende, relevant

Først ut var Anne-Jorunn Berg, professor ved Høgskolen i Bodø og leder av det nå avsluttede Forskningsrådsprogrammet "Kunnskap, grenser, endring". Hennes karakteristikk av norsk kjønnsforskning var at den er frisk, nyskapende og relevant! *Frisk* betyr at den er kritisk, inkludert sjølkritisk, men med et forbedringspotensial i forhold til det å rose og skryte av hverandre. *Nyskapende* betyr at vi, altså kjønnsforskere, stiller gode spørsmål og rister løs i fastlåste kjønns kategorier. Verden blir ikke den samme etter og med kjønnsforskningen. *Relevant* betyr at det er en forskning som vil skape en bedre verden, selv om vi ikke er enige i hva det betyr i den praktiske hverdagen. Det var en lettelse. En av dem med best oversikt over dagens kjønnsforskning løftet oss umiddelbart ut av ideen om at vi lever i vår egen lille boble. Hun trakk det videre ved å påpeke hvordan kjønnsforskningen har tatt inn over seg at verden – og Norge – er i endring. Denne empiriske endringen får også konsekvenser for den teoretiske utviklingen på feltet. Dette ble fulgt opp i Randi Gressgård og Cathrine Egeland's plenumsinnlegg. Berg utfordret oss samfunnsvitere med å si at hvis vi skal forstå sammenhengen mellom natur og kultur, og blant annet

kunne imøtekomme nybiologismen som er på rask fram-marsj, er tiden nå inne for å ta bort "sosial" i sosialkonstruktivisme, og på alvor gå inn i materialiteten. Det handler om å se materialiteten som aktør på linje med menneskelige aktører, en tilnærming vi finner støtte for i materialitetsteorien blant annet utviklet av forfattere som Barad, Haraway og Moi, og som Berg selv har brukt aktivt i sin forskning.

Kritisk blick på interseksjonalitet

Randi Gressgård, post.doc ved Universitetet i Bergen, og Cathrine Egeland, forskningsleder ved Arbeidsforskningsinstituttet i Oslo, ville presse oss til å tøyte grensene for et teoretisk perspektiv med stadig økende popularitet, nemlig interseksjonalitet. Interseksjonalitet som begrep har en lang historie internasjonalt, men har først i de senere år grepet om seg i Norge. Populariteten henger blant annet sammen med en oppfatning av at perspektivet dekker behovet for å anvende ikke-reduksjonistiske tilnærminger til en stadig mer kompleks virkelighet der kjønn ikke lenger kan privilegeres som forskjellsskapende kategori. Gressgård og Egeland sa at selv om de fleste i dag ikke støtter seg til en additiv, men en konstruktivistisk forståelse av begrepet med vekt på multiplisitet og kompleksitet, opplever de ikke at problemet med ansvarlighet i forskningen er løst. De stilte spørsmål ved nytten av begrepet, og sa at de snarere så interseksjonalitet som del av problemet med forskjell i feministisk forskning, enn som en løsning på problemet. Mens feministiske interseksjonalitetsforskere hevder at de må være opptatt av forskjell og kompleksitet på politisk forståelige og etiske måter, hevder Gressgård og Egeland at nettopp dette setter begrensninger på mulighetene for å teoretisere, og at ansvarlighetskravet svekker det konstruktivistiske argumentet som kjennetegner interseksjonalitetsperspektivet. Dermed var en del paradoksale utfordringer for feministisk interseksjonalitetsforskning satt på dagsordenen. Dette innlegget snakket ikke til mine to venninner, men til en sal med kjønnsforskere som paradoksalt og komplkst nok, både likte og ikke likte det de hørte. Selv mener

jeg det er svært viktig å utfordre teorier og perspektiver som er i ferd med å oppnå mainstreamstatus, og applauderte derfor innlegget, selv om jeg der og da ikke helt kunne se hvor det bar. Men det er håp, teksten skal publiseres.

Det gror i norsk kjønnsforskning

De to gruppesesjonene jeg deltok i var preget av gode og ivrige diskusjoner. Deltakerne besto av en miks unge stipendiater og eldre, erfarne forskere. Det gror i norsk kjønnsforskning, og den nye generasjonen kjønnsforskere kommer fra hele landet, fra alle disipliner, og tar opp tema som vinner gjenklang utenfor egne rekker. De jeg hørte var opptatt av mobilitet, etnisitet, politikk og likestilling i ulike varianter. Interseksjonalitet i praksis, kan vi si. ”Verden har kommet til Norge – og kjønnsforskningen” som Anne-Jorunn Berg uttrykte det i sitt innlegg.

Det skjedde mye mer de to dagene i Oslo. Jeg har på ingen måte ytt alle bidragsyttere rettferdighet. De får ha meg unnskyldt. Hovedbudskapet skulle imidlertid være klart: Kjønnsforskning NÅ! levde opp til sine intensjoner om å ta pulsen på norsk kjønnsforskning, prøve ut nye tanker og ideer, og skape diskusjon omkring sentrale tema på feltet. Det ble et faglig og festlig møtested for kjønnsforskere i Norge denne gangen også. En stor takk til årets vertskap – og velkommen til Kjønnsforskning NÅ! (med utropstegn) i Tromsø i 2009! ♦

Nye ansikter på STK

Velkommen til Trine Rogg Korsvik som er nyansatt PhD ved Senteret. Hun har hovedfag i historie fra UiO og har arbeidet i skolen noen år. Siste halvår før hun startet hos oss, har hun hatt et engasjement på NIKK – Nordisk institutt for kunnskap om kjønn.

Forskningsprosjektet hennes vil være et delprosjekt under FEMCIT-paraplyen, og vil være et viktig bidrag til dette EU-prosjektet ved STK. Foreløpig tittel på prosjektet hennes er: ”En komparativ undersøkelse av relasjoner mellom etniske majoritets- og minoritetskvinner i feministbevegelser i Norge og Frankrike i 1970- og 1980-årene”.

Med denne stillingen har nå Senteret fått sin femte ”faste” UiO-finansierte stipendiatstilling.

Deltakere på konferansen. Foto: Rolf Tore Thomassen

Om å bli rett type jente - ekte eller tilgjort, strebersk eller støyende

Hvordan fortolkes femininitet? Hvordan konstruerer jentene seg som normale jenter? Og hvordan skapes kjønn i forhold til andre kategorier som klasse og seksualitet? Dette var hovedtemaer da sosialantropologen Fanny Ambjørnsson fra Universitetet i Stockholm innledet på to seminarer i regi av STK og ISF i november.

”Søndager er en ukvinnelig dag. Man dusjer ikke, håret henger ned, og man barberer ikke leggene. Det er mye arbeid i det å være kvinne hele tiden, man har liksom ikke alltid lyst. Iblant vil man bare ha ro og fred.”

Av TURID SKARRE AASEBØ, Førsteamanuensis, Universitetet i Agder
Turid.S.Aasebø@uio.no

For de av oss som fulgte begge seminarene ga første dag et unikt innblikk i en etnografisk studie av jenters konstruksjoner av femininitet, mens den andre dagen var viet tematisering av det interseksjonelle perspektivet, supplert med et foredrag av Berit Gullikstad ved NTNU, samt tre forberedte korte smakebiter på interseksjonalitet på ulike forskningsarenaer.

Ambjörnsson tok utgangspunkt i sine studier av unge jenter i to svenske gymnasklasser, en studie som i 2004 resulterte i avhandlingen *I en klass för sig* (Ordfront förlag). Hun understreket at kjønnskonstruksjon er umulig å studere uten å ta andre kategorier i betraktning. Og ser man bort fra guttene og konsentrerer seg om relasjonene mellom de unge jentene, slik Ambjörnsson har gjort i denne studien, blir det lettere å få øye på andre sentrale kategorier blant jentene, som klasse og seksualitet. Jenters kjønnskonstruksjoner handler ikke bare om å bli jente, men om å bli rett type jente. Det blir en ved å være attraktiv i andres øyne, men også ved å utfordre de normene jenter forholder seg til, og ikke minst ved å utvikle noen frisoner hvor kvinnelighet også er noe en kan avstå fra.

I Ambjörnssons studier fulgte sosial klasse skoleklassene hun hadde valgt ut; de såkalte S-jentene i studieforberedende program hadde overveiende middelklassebakgrunn, mens BF-jentene i det yrkesrettede barne- og fritidsprogrammet hadde overveiende arbeiderklassebakgrunn. Sosial klasse er ofte komplisert å anvende i empirisk forskning, og overhodet ikke et begrep jentene selv benyttet. I stedet karakteriserer jentene hverandre i form av fremtoninger og holdninger, noe som får klasse til å framstå som individuelle valg av stil. Og det er gjennom skildringene av språkbruk, positurer og stil i dagliglivet at Ambjörnsson har analysert fram ulike jenteidentiteter, jenteidentiteter som har klart klassepreg over seg. Jentene i S-klassen verdsetter egenskaper som empati, sosial tilgjengelighet og måteholdenhet med hensyn til språk, mens BF-jentene synes S-jentene er 'jente-jenter', kontrollerte og streberske. BF-jentene fremstår som mer opprørske med et handlingsmønster som i større grad minner mer om tradisjonelle maskuline væremåter, og S-jentene synes at BF-jentene er vulgære og har en overdrevet stil, sminke- og språkbruk.

- 'Normativ femininitet' i et mangfold av normaliteter og femininiteter

'Normativ femininitet' var ett av de begrepene som ble diskutert

på seminaret. Et begrep som innebærer at noen feminine normsystem har høyere status enn andre, og at enkelte feminine måter å handle på gir større uttelling enn andre. Ambjörnsson hevdet at når BF-jentene gjør motstand mot å bli oppfattet som 'fise-fine', og S-jentene parodierer seg selv, forholder de seg alle til en normativ femininitet, men de gjør det på forskjellige måter. Mens BF-jentene ser ut til å ha langt større frihet til blåse i normene, forsøker S-jentene heller å utvide rammene for dem. Dette kjenner vi igjen som en klassisk klasseforskjell mellom arbeiderklassekvinner og borgerskapets kvinner. Men spørsmålet er vel også om det er mulig å snakke om en normativ femininitet i en global ungdomskultur bestående av et mangfold av nye normaliteter.

Representerer suksessfulle og attraktive kvinneskikkelser fra Madonna til Lara Croft varianter av en normativ femininitet, eller dreier det seg om verdimønstre som utfordrer denne femininiteten? Et begrep om normativ femininitet må kanskje selv gjøres til gjenstand for en kontekstuell analyse. Og knyttes til en aldersbetinget femininitet og ulike glansperioder for ulike typer av jenter.

Men hva med frisonene? "Søndager er en ukvinnelig dag. Man dusjer ikke, håret henger ned, og man barberer ikke leggene. Det er mye arbeid i det å være kvinne hele tiden, man har liksom ikke alltid lyst. Iblant vil man bare ha ro og fred". Dette sitatet fra en av Ambjörnssons jenter kunne de fleste seminar deltakerne smile gjenkjennende til.

- Risikoen for skjulte, statiske og støtende kategorier

Tematiseringen av interseksjonalitet ble en fruktbar videreføring av de etnografiske beskrivelsene fra første dag, gjennom Ambjörnssons refleksjoner rundt egen bruk av kategoriene etnisitet, klasse og seksualitet for å ivareta kompleksiteten i konstruksjonen av kjønn. En risiko forbundet med interseksjonalitetsperspektivet er at en kan komme til å betrakte alle kategorier som likestilte, en annen risiko er at noen kategorier kan oppfattes som statiske, mens andre igjen forblir skjulte. En bør derfor alltid stille seg spørsmål om hvilke innganger en ikke har sett. Igjen vil alder, nasjonalitet i betydningen hvordan det svenske eller norske skapes i relasjon til innvandrere, og ikke minst funksjonalitet, være fruktbare innganger til kjønnskonstruksjoner. Samtidig er det å fokusere på normativitet og avvik også et spørsmål om støtende kategorier. De fleste vil anse de etiske betenkelighetene knyttet til det å bruke begrepet 'funksjonsevne' som så store, at de vil avstå fra å bruke det i empiriske analyser. ♦

Når filosofferne læser Luce Irigaray

I begyndelsen af November inviterede STK til et to dags-seminar med overskriften "Luce Irigaray and the Canon of Philosophy". Anledningen var, at STK i samarbejde med tidsskriftet *Agora* har udgivet et tema-nummer om den belgiske/franske filosof Luce Irigaray.

Af LINDA LUND PEDERSEN, Cand.mag. i Filosofi og kvindestudier.
Koordinator af Athenas Studentergruppe WeAVE.
sursol@gmail.com

Irigaray har måske haft størst indflydelse på litteraturvidenskab og psykologi, men selv insisterer hun på, at hun er filosof og bør læses som filosof af filosoffer. Dette forsøgte seminaret at efterleve ved at fokusere på filosofen Irigaray og hendes forhold til den filosofiske tradition og kanon.

Irigarays forhold til den (mandlige) filosofiske kanon er mangetydig. På den ene side har hun som få andre feministiske tænkere konfronteret de kanoniske værker indenfor den (mandlige) filosofiske tradition på den anden side foregår denne konfrontation også på en måde, så det kan være svært at skelne, om Irigaray er sarkastisk. Hun benytter sig af en særlig type mimesis, der ofte ved små manipulationer er i stand til at få de mandlige filosoffer til at røbe sig d.v.s. vise, at de taler ud fra et partikulært, mandligt standpunkt, og ikke på vegne af det universale subjekt eller menneskeheden. Når de mandlige filosoffer har været igennem Irigarays vridemaskine kommer de sjældent ud uden skrammer!

Det var som sagt dette fascinerende aspekt af Irigarays filosofi, som seminaret fokuserede på. Med udsigt til destruktionen af Norges måske mest kendte fallossymbol, Holmekollen, blev Irigarays filosofiske dekonstruktion af den filosofiske kanon minutøst gennemgået af række førende Irigaray-eksperter.

Førstedagen blev sat i gang af Elizabeth Grosz, der talte om "Irigaray and the Ontology of Sexual Difference". Spørgsmålet omkring Irigaray og ontologi er et af de mest omdiskuterede emner indenfor Irigarayforskningen. Grosz gjorde det klart, at det irigarayske begreb om kønsforskel ikke skal forstås normativt, men snarere deskriptivt og netop ontologisk funderet.

Ellen Mortensen fulgte op på spørgsmålet om den irigarayske ontologi i oplægget "Sexual Difference, Ontological Difference: Irigaray and Heidegger". Heidegger er implicit og eksplicit - en af Irigarays centrale samtalepartnere som hun da også har viet et helt værk til: *L'Oubli de l'Air, chez Martin Heidegger* (1983). Ellen Mortensen fulgte Irigaray i hendes afsøgning af Heideggers begrænsninger og fik på den måde demonstreret den dobbelthed i de irigarayske læsestrategier,

der både frastøder og omfavner Heidegger på en og samme tid.

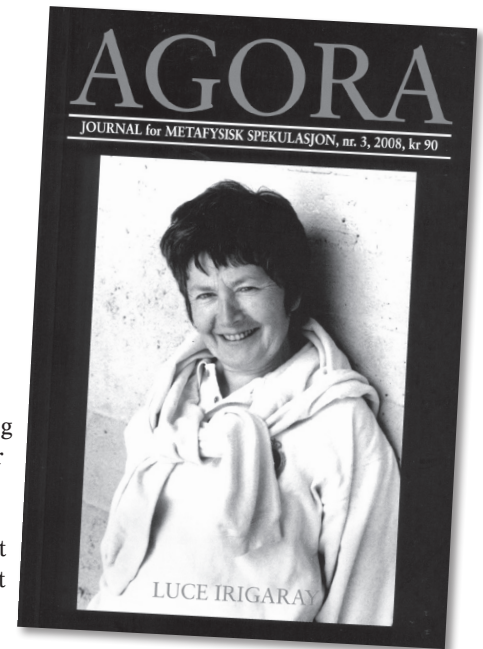
Jorunn Økland havde med oplægget "Au commencement Reading Original Myth with Irigaray"

en mere teologisk indgangsvinkel til Irigaray. Økland tog udgangspunkt i Irigarays læsning af Johannesevangeliet. Det var en hovedpointe for Økland, at Irigaray også er interessant som lingvistisk filosof.

Førstedagen blev rundet af af Kristin Sampson med oplægget "Philosophy as a Way of Reading: Irigaray's Reading of Plato's Myth of the Cave". Ligesom med Heidegger er Platon en af Irigarays helt store samtalepartnere. I dette oplæg blev spørgsmålet om Irigarays begreber spekulum og mimik taget op til diskussion. Sampson viste på korporeal vis, hvad der menes med mimik ved at performe mimikerens box. Det spørgsmål, som stod tilbage efter Sampsons livlige oplæg, var, hvor mange gange tanken, subjektet og verden reflekteres i det irigarayske spekulum.

Andendagen blev sat i gang af Lisa Käll med oplægget "Traces of Sexual Difference". Käll tog udgangspunkt i Irigarays forhold til Merleau-Ponty. Ifølge Käll iscenesætter Irigaray et møde imellem sig selv og Merleau-Ponty for at undersøge muligheden for en teori om kønsforskel hos ham. Käll demonstrerede, hvordan Irigaray finder spor af en teori om kønsforskellen, der ikke bygger på binaritet, men på en kontinuerlig tilblivelse. Igen blev Irigarays særlige mimetiske tilgang til de mandlige filosoffer demonstreret.

Efter Käll fulgte Claus Halberg, der med oplægget "Production and Reduction of Difference: touching on the double gesture in Irigaray's rewriting of Merleau-Ponty's notion of the flesh" ligeledes tog Irigarays forhold til Merleau-Ponty under behandling. Halberg tog udgangspunkt i kønsforskellen

Eget hus med plass til alle

Tekst og foto: Nina Heilmann

En drøm har gått i oppfyllelse! Endelig er vi på plass i nesten eget hus nesten på campus. Borte er bensinlukta fra Shell, Mercedes Benz og støyen fra rivinga i bakgården. Nærheten til ICA, polet og andre fasiliteter på andre siden av veien er også borte, men hva gjør vel det når vi har fått det så bra her i NEMKO-bygget i Gaustadalleen 30 D!

Flytteprosessen gikk bra og vi kom til et strøkent hus med fine, stilfulle lokaler med alle fasiliteter. Vi er fordelt på tre etasjer, i tillegg til at vi disponerer en fløy hvor vi blant annet har bibliotek og studentkontor. En av etasjene deler vi med NIKK og en annen

med USIT, fløyen og 4. etasje har vi helt for oss selv.

Forskergruppene sitter gruppevis fordelt på de ulike etasjene med administrasjonen øverst. Vi sitter mer spredt enn før, og savner kanskje samlingspunktet vi hadde i allmenningen i Sognsveien 70, men det gjør oss desto mer innstilt på å finne løsninger for å få til den gode fellesskapsfølelsen vi hadde der. Blant annet er alle innstilt på å

videreføre lunsjkulturen vår. Vi samles derfor daglig til felles lunsj i møterommet med fjordutsikt i 4. etasje. ♦

forstået gjennom Irigarays begreb om kropslig morfologi baseret på taktil sensibilitet. Herigennem blev der også fokuseret på det etiske i kønsforskellen og det etiske ansvar for den andens ikke-reducerbar.

Seminaret blev afsluttet af Ingeborg W. Owesen og oplægget "On Irigaray's partnership with Nietzsche", som er en del af hendes Ph.d.-afhandling. Som med Heidegger er Nietzsche en af de centrale samtalepartnere for Irigaray, som hun også har skrevet en bog om *Amante Marine, de Friedrich Nietzsche* (1980). Owesen demonstrerede en parallel mellem de to filosofers måde at dyrke filosofi på. For både Irigaray og Ni-

etzsche gælder det, at kreativiteten har en central plads i det at filosofere. Filosofi er for begge 'die fröhliche Wissenschaft', den glade videnskab. Nietzsches filosofi beskrives som en kreativ destruktion. Det gælder både for Irigaray og Nietzsche at de forstår en nødvendighed i at skabe nye metaforer og vokabular.

Alt i alt var det tale om et spændende seminar med en række eksperter i Irigarays filosofi, som var i stand til at sætte Irigarays teori i nyt lys. Den eneste, man kunne savne til Seminaret, var Luce Irigaray selv. Det bliver der heldigvis rådet bod på idet der er planer om et nyt seminar i Bergen (SKOK) til sommeren, hvor Irigaray vil blive inviteret. ♦

Fag og politikk – STK som høringsinstans

- Få forskningsområder har så stor innvirkning på politikktutforming som kjønnsforskningen, sa barne- og likestillingsminister Anniken Huitfeldt ved de to anledningene hvor hun åpnet seminar på STK i høst. En av de måter kjønnsforskningen når politikktutforming på er gjennom høringsuttalelser. STK skriver som regel 5-6 høringsuttalelser om året, om forskningspolitiske, likestillingspolitiske og kjønnspolitiske emner. Men hvordan håndterer et forskningscenter å være politisk aktør?

Av HARRIET BJERRUM NIELSEN, Senterleder, professor, STK
h.b.nielsen@stk.uio.no

Noen høringsdokumenter kommer til UiO sentralt som sender dem videre nedover i systemet for kommentarer, men de fleste får STK tilsendt direkte som egen høringsinstans. Dette viser at kjønnsforskning oppfattes som relevant i forbindelse med mange samfunns- og politikkspørsmål i dag. Hvis vi ser bort fra UiO-interne anliggender, er det stort sett fra Norges forskningsråd og fra departementene høringene kommer. I løpet av et år kan STK få et titalls saker til høring, og vi velger da å svare på dem som har vesentlig kjønns- og likestillingspolitisk relevans, og som vi mener å ha et tilstrekkelig faglig grunnlag for å uttale oss om. Hvis ikke Senterets egne forskere har kompetanse på feltet henvender vi oss til andre kjønnsforskere og ber dem om et innspill som vi så jobber videre med. Eller vi bearbeider og samordner innspill fra både Senterets egne forskere og forskere fra andre enheter.

STK har som forskningsenhet ikke noen selvstendig politisk agenda ut over det som er et innebygget element i kjønnsforskningen: å frembringe forskning som synliggjør og dermed bidrar til å motvirke undertrykkende kjønnsforhold. Poenget ved en høringsuttalelse er derfor ikke nødvendigvis å ”ta stilling” til saken, men å peke på hva man på forskningsmessig grunnlag vet om tematikken, og hva man trenger å vite mer om for å ha et godt beslutningsgrunnlag. Det kan også dreie seg om å gi nye synsvinkler på sakene. Å skrive høringsuttalelser kan slik forstås som en type mottakerspesifikk forskningsformidling – ”kunnskap i bruk” med andre ord.

Likevel er det klart at vi her befinner oss på en grense mellom forskning og politikk som aktualiserer og synliggjør de politiske implikasjoner av forskning. Ofte gir høringsuttalelser om brennbare kjønnspolitiske emner anledning til både interessante og intense diskusjoner på Senteret. En betingelse for å sende av gårde en høringsuttalelse er at både styreleder og Senterets ledelse er enige om ordlyden. Dessuten skal slike uttalelser godkjennes av Senterets styre i etterkant. Stort sett har det gått bra. I forbindelse med lovforslaget om kriminalisering av kjøp av seksuelle tjenester (2007), hvor det var stor kjønns-

politisk uenighet også blant forskere, kunne vi til sist enes om en uttalelse som ikke tok direkte stilling, men som analyserte kompleksiteten i saken sett i lys av mangelen på kunnskap om lovforbudets konsekvenser, f.eks. for de prostituertes sikkerhet.

I 2008 har STK avgitt fem høringsuttalelser: om Kvinner og homofile i trossamfunn (NOU 2008:1); om Bekjempelse av voldtekt (NOU 2008:4); om Kjønn og lønn (NOU 2008:6); om Forslag til endringer i barneloven (NOU 2008:9) og om Forskningsrådets nye overordnede strategi.

Likestilling og religionsfrihet - NOU 2008:1

NOUen om kvinner og homofile i trossamfunn dreier seg om likestillingslovens og arbeidsmiljølovens særlige unntak fra forbudet mot diskriminering. Altså om vern mot diskriminering versus rett til religionsfrihet, som trossamfunn påberoper seg på vegne av sine medlemmer. STK bifaller forslaget om å oppheve unntaksbestemmelsen mot diskriminering i arbeidsmiljøloven, men stiller seg kritisk til at utvalget ikke har valgt det samme når det gjelder likestillingsloven. Dette innebærer at loven vil tillate kjønns- og seksualitetsdiskriminering på et premissgrunnlag som ikke er allment tilgjengelig. Det pekes på at religion ikke kan sees som noe helt særegent, løsrevet fra all annen sosial og kulturell praksis. Religiøs lære har ulik plass og betydning i ulike trossamfunn, og den forandrer seg både organisk ut fra eksternt trykk, og fordi materielle forhold og religionenes rammebetingelser forandrer seg. Religiøse definisjoner av dogmer er alltid svar på konkrete spørsmål i spesifikke situasjoner, men de blir gitt universelle og allmenne utforminger som gjør deres konkrete opphav mindre synlig. Gjennom unntaksbestemmelsen reproduseres også et bilde av at kjønn er den mest sentrale delen av religiøs lære og utøvelse, og av at trossamfunn generelt er motstandere av kjønns- og seksualitetslikestilling. Dermed gir loven politisk håndslag til de mest kjønnskonservative krefter innad i trossamfunnene. Endelig medvirker unntaksbestemmelsen til å underordne individuelle menneskerettigheter i forhold til korporativ religionsfrihet: med loven i hånd kan trossamfunn begrense trosfriheten til sine egne medlemmer. Hvis denne lov legges til grunn ved et evt. skille mellom kirke og stat, kan

den likestillingsprosessen som tross alt er i gang i Den norske kirke stoppe opp, og kvinnelige og homofile ansatte som mener seg diskriminert vil ha dårligere vern. Høringsuttalelsen representerer et grundig feministisk-teologisk utredningsarbeid, og den ble senere trykt i *Kjønnsforskning* 2/2008.

Voldtekt i et kjønnsperspektiv - NOU 2008:4

I høringsvaret på NOUen om bekjempelse av voldtekt kritiserer STK først og fremst det manglende kjønnsperspektivet: både offer og overgriper fremstilles i kjønnsnøytrale termer. Dermed kommer voldtekt til å fremstå som et uunngåelig naturproblem hvor det eneste som kan gjøres er å støtte og hjelpe ofrene. Hvis voldtekt derimot var blitt forstått som et likestillingsproblem - altså at det i det store og hele er menn som voldtar kvinner, ikke omvendt - så ville adressen og muligheten for forebyggende arbeid ha blitt tydeligere. Det er gutters og menns kunnskap om voldtekt som trenger forstås og bedres hvis preventivt arbeid skal lykkes. Poenget her er ikke at alle menn er potensielle voldtektsovergriper, eller at menn ikke kan være ofre for voldtekt. Tvert imot kan den kjønnsnøytrale formuleringen resultere i at overgrep mot menn kan bli dobbelt skjult, f. eks. ved at en mann som anmelder voldtekt vil ha enda større vansker med å bli trodd enn en kvinne. Utvalget har lagt vekt på kjønnsperspektivet når det gjelder ofrene, men ikke når det gjelder overgriperne. Voldtekt er i all hovedsak menns ansvar, og det er menn som har mulighet til å gjøre noe med det.

Kjønnssegregering i arbeidslivet, deling av foreldrepermisjon - NOU 2008:6

STK er overveiende positiv i sin høringsuttalelse til det utredningsarbeid som er gjort i NOUen om kjønn og lønn, men peker på at det trengs mer innsats i forhold til å forstå og endre den vertikale og ikke minst den horisontale segregering av arbeidsmarkedet, som antas å være den viktigste årsaken til at det fortsatt finnes ulikelønn mellom menn og kvinner. Likestillingsprosjektet har i en viss forstand kjørt med bremsene på, hevder STK, og viser til at mens likestillingen viser positiv utvikling på mange områder, er det kjønnsdelte arbeidsmarkedet en treg grunnlagsmaterie. Forslaget om tredeling av foreldrepermisjonen støttes fordi det vil virke utjevne i forhold til småbarnsperioden som i dag er "forskjellsdannende" og medvirkende til at lønnsgapet øker. Men det pekes også på behovet i samme anledning for å utvide den samlede permisjonstiden. Forslaget om å kombinere lavtlønns- og kvinnepotter i privat sektor fremheves som viktig for at likestillingsprosjektet skal få en tydelig profil også for lavtlønte, og ikke snevres inn til et "middelklasseprosjekt".

Likestillingshensyn versus "barnets beste" - NOU 2008:9

Til NOUen om endringer i barneloven stiller STK spørsmål ved den motsetning som settes opp mellom likestillingshensyn og det å tjene barnets interesser. I et slikt resonnement forstås likestilling utelukkende som et rettighetsforhold mellom voksne, og det ses bort fra at barn kan ha en egen interesse i likestilling utover det å ha kontakt med begge foreldre. Barn er også samfunnsborgere, og graden av likestilling i samfunnet har betydning for deres livskvalitet og utviklingsmuligheter i bredere forstand. Prioritering av barns likestillingsinteresser betyr at ordninger som støtter opp under kulturell endring av kjønnsarbeidsdeling bør gis fortrinn fremfor ordninger som søker å kompensere for den ubalanse som tradisjonell kjønnsstenkning og egne tradisjonelle kjønnsrollevalg har påført de voksne. På bakgrunn av dette argumentet gir STK støtte til de forslag som i høyeste grad peker på endring av en kjønnsarbeidsdelt familie hvor mor står for omsorg og far er forsørger. Det understrekes at det bør være like forpliktende for en mann å bli far, som for en kvinne å bli mor, og at barnet ikke kan være en mors personlige "eiendom" bare fordi hun ikke er gift eller samboende med barnets far. Å bidra til å etablere en normalforståelse der menn har samme type ansvar som kvinner for de barn de er med på å frembringe, vil være viktig sett fra barnets perspektiv. STK støtter også at flytting innenlands skal kreve samtykke fra en aktiv samværsforelder, men at denne samværsforelder samtidig må være forpliktet til å overta som bostedsforelder hvis den opprinnelige bostedsforelder likevel velger å flytte.

Kjønn og forskningskvalitet i Norges forskningsråd

Den siste høringsuttalelse gjelder forskningssystemet selv, NFRs nye overordnede strategi. STK peker på at virkemidler for å øke kvalitet i forskning kontinuerlig må vurderes og evalueres i et kjønns- og likestillingsperspektiv. Det hjelper lite å jobbe for flere kvinner i forskning med den ene hånden hvis de kvalitetstiltak og kvalitetsindikatorer man innfører med den andre systematisk favoriserer menn. Virkemidlene og den måten de implementeres på må også være egnet til å fange opp de beste blant kvinnelige forskere. STK peker på behovet for mer tverrfaglighet og nytenkning. De teknologiske og styringsmessige utfordringer bør ikke forskningsmessig skilles fra de sosiokulturelle dimensjoner, herunder kjønn. Kjønnsperspektiver bør derfor 'mainstreames' i alle programmer der det er relevant, og ikke henvises alene til et eget lite program slik tilfellet er i dag. Kjønn er en sentral dimensjon for å forstå samfunnsendringer og endringsmuligheter, og det må avspeiles også i forskningssystemets organisering. ♦

Kjønnsforskning ved Teologisk fakultet

Ved Det teologiske fakultet (TF) ved Universitetet i Oslo, har interessen for kjønn og teologi stått sterkt de siste tiårene. På 70-tallet ble begrepet feministteologi introdusert, og i Norge har TF vært den instansen som har viet feltet størst interesse. Både studenter og forskere er og har vært opptatt av kjønnsteori, likestilling og feminisme, og de konsekvensene disse har for teologi, kirke og samfunn.

Av JONE SALOMONSEN (Professor) og ÅSTE DOKKA (PhD-kandidat), TF
jone.salomonsen@teologi.uio.no, aste.dokka@teologi.uio.no

Både på forsknings-, undervisnings- og administrasjonssida er kjønnsperspektivet levende tilstede og integrert. I år 2000 ga denne generelle interessen seg konkret utslag i at TF fikk et eget professorat i teologi med særlig ansvar for kvinne- og kjønnsperspektiver i teologisk forskning og undervisning. I dag har Jone Salomonsen dette professoratet.

Forskning, formidling og undervisning

Mange av TFs faste og midlertidige vitenskapelige ansatte arbeider eksplisitt med kjønnsperspektiver og -teorier. Teologien har grovt sett fire disipliner. Innen Systematisk teologi arbeider professor Jone Salomonsen, professor Kjetil Hafstad, professor II Eva Skærbæk, PhD Birgitte Lerheim, PhD Anne Hege Grung og PhD Åste Dokka, med kjønn. Merete Thomessen har nylig disputert i en avhandling om *Kjønnsinkluderende språk i liturgien* og Loreen Maseno om *Widow Women's Christologies in Kenya*. Prosjektene spenner over felt som kirkeliv, etikk, dogmatikk, samfunnsvitenskap, religionsdialog og riteforskning. Innen de to bibelfagene, *GT* og *NT*, arbeider professor Halvor Moxnes, professor Turid Karlsen Seim (i permisjon 2007-2011), postdoc Marianne Bjelland Kartzow og PhD Rebecca Solevåg med kjønnsrelaterte prosjekter, nemlig innen kjønn, kropp og seksualitet i tidlig kristen tid og i kristne kjernetekster. Innen Kristendommens historie forsker professor emerita Kari Børresen på kjønn. Hun har i flere tiår konsentrert seg om kirke-fedrene og mødrene, og arbeider nå med menneskerettigheter.

TF er også involvert i to internasjonale, tverrfaglige prosjekter, som ledes av Jone Salomonsen. "Broken Women, Healing Traditions? Indigenous Resources for Gender Critique and Social Transformation in the Context of Aids in South Africa" (NFR, 2007-2010) og "Ritualizing in a world at risk: Re-negotiating nature, gender and religion in emerging spiritualities" Disse prosjektene er bredt anlagt, men søker å studere hvordan forskjellige religiøse ressurser interagerer med samtidsaktuelle spørsmål, spesielt i en afrikansk kontekst. Halvor Moxnes leder for tiden et stort NFR-prosjekt, "Jesus in

Cultural Complexity", der interseksjonalitet står sentralt.

Formidlingsdelen av forskningen er spesielt viktig fordi teologien produseres for et felt som oppfatter den som normativ. Når TFs kjønnforskning siver ut i de kirkelige arenaene, kan det få politiske, teologiske og organisatoriske konsekvenser. Kirka henger etter resten av samfunnet når det gjelder bevissthet rundt kjønn, og her har TF en unik og viktig oppgave i Norge.

En viktig side av formidlingsarbeidet handler om undervisning. Studenter på TF går ut i jobber i skole, kirke, medier og samfunnsliv. De uteksaminerte kandidatene blir dermed selv viktige formidlere i sitt arbeid. TF legger derfor vekt på å gi studentene et bredt tilbud innen kjønn og teologi, både på bachelor- og masternivå.

Fakultetets målsetninger og likestillingspolitikk

TF arbeider for tiden med å få på plass en handlingsplan for likestilling. Dette er et tema som engasjerer mange ansatte, og en gruppe har søkt likestillingsmidler for å gjennomføre tiltak ved fakultetet. Et likestillingsseminar er under planlegging.

Tverrfaglig seminar og feministteologi

I 2008 ble Seminaret i kjønn og teologi opprettet på TF. Dette er et løpende tverrfaglig seminar i kjønn og teologi, som holdes minst en gang hvert semester. Seminaret veksler mellom å henvende seg til forskere og praktikere, men er åpent for alle. Seminaret ledes av Jone Salomonsen, og PhD-stipendiat Åste Dokka er sekretær. Våren 2010 er Julia Kristeva, i samarbeid med Oslo domkirke, invitert som foredragsholder.

For øvrig er NKTF, Norsk kvinnelig teologforening, en viktig instans i arbeidet med feministteologi. Denne profesjonsforeninga fyller i år 50 år, og de aller fleste av TFs kvinnelige teologer (både ansatte og uteksaminerte) er medlemmer. Det er sterke bånd mellom NKTF og TF, og to av TFs ansatte er involvert i styrearbeidet. NKTF utgir tidsskriftet *St. Sunniva*, der flere av TFs ansatte sitter i redaksjonen eller bidrar på annet vis. ♦

Prisvinner med nytt begrep i mannsforskningen: 'Tilbaketrukket maskulinitet'

- I nominasjonen av denne kandidaten la forslagstillerne vekt på at hun er original, åpen og nytenkende, og at hennes begrep om 'tilbaketrukket maskulinitet' er et lovende utgangspunkt for analyse av andre kulturprodukter, og slik er et viktig bidrag til norsk forskning på maskulinitet, sa juryleder Anne Birgitte Rønning ved utdelingen av prisen for fremragende bidrag til kjønnsforskning ved UiO.

- Vi har derfor valgt å la prisen for fremragende bidrag til kjønnsforskning 2008 gå til Tonje Skar Reiersen for masteroppgaven *Tilbaketrukket maskulinitet. Mannlige skikkelser i tre filmer av Hans Petter Moland*.

Av ANNE BIRGITTE RØNNING, førsteamanuensis, ILOS
a.b.ronning@ilos.uio.no

- Juryen har i år latt seg begeistre av særlig én dimensjon: nemlig den at også studentarbeider, når de er på sitt beste, kan bidra til begreps- og teoriutvikling. Desto mer gledelig er det at det skjer innenfor et felt som også Senteret har som sitt nyeste satsningsområde - nemlig maskulinitetsforskning, fortsetter Rønning.

Analyse av maskulinitet i tre filmer

Reiersens masteroppgave er en analyse av maskulinitet i de tre spillefilmene *Kjærlighetens kjøtere* (1995), *Aberdeen* (2000) og *The Beautiful Country* (2004), regissert av Hans Petter Moland. Masteroppgaven ble levert ved Institutt for kommunikasjon og medier, UiO våren 2008.

I masteroppgaven etablerer Reiersen begrepet 'tilbaketrukket maskulinitet', som hun anvender i analysen av de tre filmene. Reiersen argumenterer for at denne maskulinitets-typen er svært tilstedeværende i norsk samtidskultur, men at den så langt ikke har vært teoretisert. Når fenomenet omtales i mediene framstilles disse mennene gjerne som 'tafatte'. 'Tafatt' er et ord som i følge Reiersen degraderer og umandiggjør, og bidrar til at man lett overser at disse fiktive mennene både er handlende og velgende individer. Som et tilsvarende formulerer hun begrepet 'tilbaketrukket maskulinitet'.

Reiersen tar utgangspunkt i R.W. Connells velkjente maskulinitetshierarki og kritikken av dette. Deretter trekker hun inn Jean-Paul Sartre og Maurice Merleau-Pontys eksistensialistiske fenomenologi og benytter denne til å nyansere og åpne opp Connells modell. Innsikter fra de tre teoretiske ståstedene veves elegant sammen i diskusjonen rundt utviklingen av Reiersens eget begrep.

Analysene av Molands filmer utmerker seg ved svært gode observasjoner og overbevisende argumentasjon. Reiersen forholder seg tett og trofast til filmene og gjør overraskende og friske lesninger. Videre utviser hun et særdeles godt grep om teorien og er etterrettelig og presis i bruken av den.

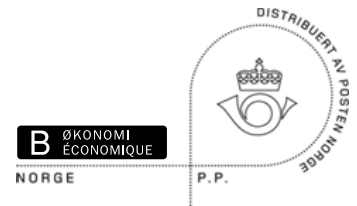
Prisvinner 2008, Tonje Skar Reiersen

Foto: Nina Heilmann

I begrunnelsen for nominasjonen heter det at oppgaven tilbyr en ny og frisk innfallsvinkel til den feministiske analysen av film og kjønn. Den er en åpen og nytenkende tolkning av en maskulinitetsdiskurs som forekommer hyppig i norsk samtidskultur, og diskuterer hvorvidt denne diskursen rommer et kritisk potensial.

Hele syv kandidater ble nominert til prisen for 2008. - Med alle disse glimrende oppgavene sier det seg selv at juryen har stått overfor et rent luksusproblem: det har vært vanskelig å kåre en vinner. Fagtradisjoner er forskjellige, oppgavene er forskjellig anlagt, og begrunnelsene for å gi dem en pris er alle meget gode – og ulikt motivert, avsluttet Rønning. ♦

Returadresse:
Senter for tverrfaglig
kjønnsforskning
Universitetet i Oslo
Postboks 1040 Blindern
NO-0315 OSLO

Kalender

FEBRUAR

- 5. Masteroppgaver om kjønn
- 9. Boklansering: Norske seksualiteter
- 12. Likestilling i kryssild I: Mannsmeldingen
- 24. Nye kjønn - andre krav I. På jakt etter klasse
- 24. FEMM I: Russiske migrantkvinner i prostitusjon i Norge

MARS

- 8. 8. mars arrangement: Om kjønn og finanskriser
- 12. Kanonseminar I: Virginia Woolfs kanon og kanonkritikk
- 19. Dokumentarfilm Om Beauvoir og Sartre (ny visning)
- 24. Nye kjønn - andre krav II: Class, Gender, and Temporality in a documentary film series on childrens growing up in UK
- 26. Medborgerskap, kjønn og demokratiutvikling
- 26. FEMM II: Institusjonalisert interseksjonalitet. Flerdimensjonal likestillingslovgivning og evaluering av LDO
- 27. Dialog Lund - Oslo: Aktuelle perspektiver på kjønns-/genusforskning

APRIL

- 21. FEMM III: Menn i en minoritetskontekst
- 22. Kjønn og biologi/medisin: Kvinners væsker I - om blod
- 23. Kick-off seminar: Nye former for intimiteter
- 27. Kanonseminar II: Mary Wollstonecraft 250 år

MAI

- 12. Nye kjønn - andre krav III: Jenter på reisefot: Kjønn og klassereise
- 25. Kanon III: Oppstartskonferanse. Gender and Canonicity: Materials, Challenges, and Approaches.
- 26. * International Research Symposium: Growing up today - the experience of social class

JUNI

- 4. Feministisk filosofisk forum: Ethics Across Borders: Moral Reasoning in a Diverse and Unequal World
- 17. Kanonseminar IV: Sigmund Freud og den medisinske/psykologiske kanon

Kandidater til årets pris for fremragende bidrag til kjønnsforskningen ved UiO:

Johanne Bergkvist

"en Haard og Dyr Tid". Fattigdom, tiggning og løsgjengeri i Christiania 1790-1802." Institutt for arkeologi, konservering og historie, avdeling for historie.

Austrida Gondwe

"Reaching adolescents in the Rural Areas: Exploratory study on factors contributing to low utilisation of family planning services among adolescents in Mangochi District - Malawi."

Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin,
International Community Health.

Karen H. Halvorsen

"The Vassareddy succession dispute: female agency under the Company Raj. An exploration of south Indian womanhood."

Institutt for arkeologi, konservering og historie, avdeling for historie.

Lars Petter Marthinsen

"Anklagede menn i trolldomsprosessene i Norge."

Institutt for arkeologi, konservering og historie, avdeling for historie.

Tonje Skar Reiersen

"Tilbaketrukket maskulinitet. Mannlige skikkelser i tre filmer av Hans Petter Moland."

Institutt for medier og kommunikasjon.

Cathrine Sørli

"Kvinne- og kjønnsperspektivet i master i rettsvitenskap. En vurdering av integreringen av kvinne- og kjønnsperspektivet i de obligatoriske fag ved Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo."

Institutt for offentlig rett/avdeling for kvinneverett.

Liv Thoring

"Enslige mødre og anonym adopsjon i Norge 1945-1965 med linjer fram til ca. 1990"

Institutt for arkeologi, konservering og historie, avdeling for historie.

Prisen ble overrakt på STKs nyttårsfest 14. januar 2009. Juryen besto av Hilde Bondevik, STK, Kristin Heggen, Medisin og Anne Birgitte Rønning, ILOS, HF.